

124E JAARGANG – 2023 | 3 (AUG. - DEC.)

volks- kunde

TIJDSCHRIFT OVER
DE CULTUUR VAN HET
DAGELIJKS LEVEN

ISSN 0042-8523

Uitgegeven met steun van de
Vlaamse overheid,
de Universitaire Stichting van België,
het Vera Himlerfonds en Musea
en Erfgoed Antwerpen vzw

Vlaanderen
verbeelding werkt

Redactie: lic. Paul Catteeuw (redactiesecretaris; Kontich),
dra. Sofie De Ruysser (Antwerpen), prof. dr. Hester Dibbits (Amsterdam),
prof. dr. Sophie Elpers (Arnhem), dra. Roselyne Francken (Antwerpen),
prof. dr. Hans Geybels (Leuven), prof. dr. Marc Jacobs (Brugge),
prof. dr. Maarten Larmuseau (Kessel-Lo), prof. dr. Theo Meder (Almere),
dra. Jorijn Neyrinck (Brugge), dra. Hilde Schoefs (Bilzen),
prof. dr. Annick Schramme (Berchem), dra. Els Veraverbeke (Gent),
prof. dr. Johan Verberckmoes (Heverlee)
Verantwoordelijke uitgever: dr. Jur. Paul Peeters ('s-Gravenwezel/Schilde),
lic. Sigrid Peeters (Oelegem/Ranst)
Beeld- en eindredactie: Paul Catteeuw & Johan Verberckmoes

Adressen

Redactie: J.B. Reykerslaan 28, 2550 Kontich, redactie@volkskunde.be
Beheer-Uitgeverij: vzw Centrum voor Studie en Documentatie,
Gillès de Pélichylei 97, 2970 's-Gravenwezel (Schilde), info@volkskunde.be

Website

<https://www.volkskunde.be>

Jaarabonnement

Voor België: € 24,00 – buiten België € 30,00
Voor nummers buiten abonnement: info@volkskunde.be

Het tijdschrift *Volkskunde* werd opgericht in 1888 door August Gittée en Pol de Mont. In 1894 werd Alfons De Cock redacteur.

Van 1914 tot 1920 hield "Volkskunde" op te verschijnen. Daarna berustte de leiding bij Victor de Meyere, vanaf 1936 bijgestaan door Jan de Vries. Vanaf 1938 hebben Jan de Vries, Maurits De Meyer, Pieter Jacobus Meertens en Karel Constant Peeters het tijdschrift voortgezet samen met Jan Gessler en Paul De Keyser.

De nieuwe reeks begon met de 43e jaargang (1940-41). Vanaf 1967 werd de redactie geleid door P.J. Meertens en K.C. Peeters, vanaf 1972 aangevuld door Jan Theuwissen en Johannes Jacobus Voskuil.

Na het overlijden van K.C. Peeters werd vanaf 1976 de redactie geleid door Jan Theuwissen en Stefaan Top. Van 2008 tot 2020 was Stefaan Top eindredacteur.

In 2012 werd de reeks vanaf de 113e jaargang in zijn huidige vorm vernieuwd.

Vanaf 2021 leiden Paul Catteeuw en Johan Verberckmoes de beeld- en eindredactie. De redactie is interdisciplinair en Vlaams-Nederlands samengesteld.

Fragmentair bibliometrisch onderzoek naar en in “volkskundige tijdschriften” in de 21^e eeuw

Verkenningen via Web of Science

“(…) man is an animal suspended in webs of significance he himself has spun, I take culture to be those webs and the analysis of it to be therefore not an experimental science in search of law but an interpretive one in search of meaning” (Clifford Geertz, 1975)¹

In de 21e eeuw is het maken (en de publicatie) van “volkskundige bibliografieën” op basis van het plan Hoffmann-Krayer stopgezet.² Zijn er dus geen instrumenten meer beschikbaar die de nieuwe productie in etnologie/folklore studies/empirische cultuurwetenschappen, maar ook erfgoedstudies, in kaart brengen op basis van een plan en kaderen via “Vlaamse”/“Nederlandse”/“Belgische”/“Europese”/globale reproductiemachines en grote aantallen werkuren van hooggeschoolden en andere medewerkers? Maar hebben “we” dan nu niet *Web of Science*, *Scopus*, *Google Scholar*, of allerlei tijdschriften die al digitaal zijn of worden gedigitaliseerd, *online* inventarissen en webplatformen? Is er dan een oplossing van *Big data*, artificiële intelligentie en lerende machines? Dat wat je nodig hebt, een paar muisklikken verwijderd. Dit alles, in de veronderstelling dat je toegang hebt tot gespecialiseerde systemen, want vroeger had ook niet iedereen of iedere bibliotheek bijvoorbeeld de hele *Internationale Volkskundliche Bibliographie* (IVB) ter beschikking, zoals de schrijvende situatie in Estland in het begin van de 21e eeuw treffend illustreert?³

Bijna dertig jaar geleden, in 1996/2000, toen er nog geen sprake was van een UNESCO-conventie over het borgen van immaterieel erfgoed, Google of Chat GPT, gaf Gerard Rooijakkers al aan dat “volkskundigen” andere instrumenten nodig hadden dan de IVB en het oude plan Hoffmann-Krayer

1 C. Geertz, *The interpretation of cultures*, Stanford, Stanford University Press, 1973, p. 5.

2 M. Jacobs, ‘Parateksten, folklore, volkskunde en bibliografische instrumenten in de 20e eeuw’, *Volkskunde* 124:3, 2023, p. 375-399.

3 M. Jacobs, ‘Een zwanenzang en praktische bezwaren. Het plan-Hoffmann-Krayer en de Internationale (Europese) Etnologische Bibliografie in het begin van de 21e eeuw’, *Volkskunde* 124:3, 2023, p. 401-422.

en zich meer moesten organiseren op impact en aantallen citaten, zoals in *Arts and Humanities Citation Index* en de *Social Science Citation Index* (tegenwoordig onderdelen van *Web of Science*) om te zoeken en te vinden, te ontsluiten en te organiseren.⁴ In hetzelfde colloquium over de IVB in 1996 presenteerde de coördinator van de IVB, Rainer Alsheimer, de resultaten van experimenten met *Arts and Humanities Citation Index* via cd-roms. Uit zijn studie blijkt vooral hoe laag, partieel of statistisch irrelevant de aantallen citaten in 1996 waren voor het doen van uitspraken over individuele onderzoekers, tijdschriften of impact. Dat aan de slag gaan met citatie-indexen dus geen goed en bruikbaar beeld gaf van evoluties in volkskundige tijdschriften.⁵ Is het nu beter?

Naarmate in de 21e eeuw de steekkaarten en gedrukte bibliografieën verdwenen en databanksystemen en websites in de plaats kwamen, kwamen nieuwe instrumenten die in andere provincies van de wetenschappelijke wereld werden gebruikt in beeld. Bovendien werden allerlei deeldatabanken voor verschillende clusters van disciplines samengebracht en onderling verbonden, geleidelijk ontstond zo “*Web of Science*” zoals we dat vandaag kennen. Er bleven ook databanksystemen met bibliografische instrumenten, buiten dat Web, opereren. Er werden ook nieuwe opgericht, zoals Scopus van wetenschappelijke uitgever Elsevier of meer open applicaties zoals Scholar Google. Fantastische mogelijkheden om informatie, ideeën, methoden en inspiratie te vinden openden zich, toch binnen bepaalde structurerende kaders. Maar geleidelijk kwamen er ook andere “frames” mee in het spel, bepaalde vormen om “impact” te meten en op basis daarvan middelen en symbolisch kapitaal al dan niet toe te kennen.

Dit alles bouwde verder op wat we hier het “plan Eugene Garfield” zullen dopen, naar de onderzoeker-ondernemer die, geïnspireerd door een “*citation index*”-systeem om verwijzingen naar eerdere vonnissen in rechtspraak in de Verenigde Staten te traceren, in 1955 in *Science* had voorgesteld om alle artikels die werden geciteerd in wetenschappelijke literatuur in een elektronisch systeem te ontsluiten. Het hoofddoel was bibliografisch onderzoek te faciliteren. Zodra je een goed artikel over een onderwerp waarmee je bezig bent gevonden hebt, is het waarschijnlijk dat diverse boeken en artikels die daarin worden gebruikt, geciteerd worden in voetnoten of in de bibliografie opgenomen werden, nuttig zijn. Bij de consultatie van die bijdragen komt men dan weer andere relevante artikels op het spoor die in de noten of de bibliografie staan. En als een treffend artikel door andere publicaties wordt geciteerd, kom je nog meer potentieel relevante literatuur tegen. Dit met

4 G. Rooijakkers, ‘The Flush of History. On Beer, Stereotypes and Corporate Identity’, in: R. Alsheimer, E. Doelman, & R. Weibezahn (red.), *Wissenschaftlicher Diskurs und elektronische Datenverarbeitung. Bericht über zwei Tagungen der Internationalen Volkskundlichen Bibliographie (IVB) in Amsterdam und Třešť, Bremen, Universität Bremen/Meertens Instituut*, 2000, p. 93-105, p. 101-103.

5 R. Alsheimer, ‘Ein Science Citation Index für das Fach Volkskunde/Europäische Ethnologie?’, in: R. Alsheimer, E. Doelman, & R. Weibezahn (red.), *Wissenschaftlicher Diskurs und elektronische Datenverarbeitung. Bericht über zwei Tagungen der Internationalen Volkskundlichen Bibliographie (IVB) in Amsterdam und Třešť, Bremen, Universität Bremen/Meertens Instituut*, 2000, p.21-30, p. 24-29.

steekkaarten doen zou een enorm werk zijn en vele (honderd)duizenden fiches en uren vergen. Voor zoiets heb je computers nodig.⁶

Garfield richtte in 1959 een *Institute for Scientific Information* (ISI) op en slaagde er in de jaren 1960 in om middelen te bekomen. De gegevens werden met een mainframe verwerkt, maar gebruikers consulteerden de “*citation indexes*” tot diep in de jaren 1980 in gedrukte vorm. Het startte met de *Science Citation Index* in 1963. Daar kwam in 1973 de *Social Science Citation Index* bij en in 1978 de *Arts and Humanities Citation Index*. De parateksten werden op naam van de (eerste) auteur alfabetisch geordend en dan gecombineerd met referenties die alfabetisch elders in het boek waren te vinden. En die dan, na veel bladeren en zoeken, door gebruikers doorgaans ... op steekkaarten werden genoteerd. Dit proces verbeterde sterk dankzij, na een tussenfase via compact disks in de jaren 1980 en 1990, de ontwikkeling van internet en de toegang tot de centrale databank via wetenschappelijke instellingen. Dit kreeg vanuit onderzoekersperspectief een enorme kracht toen naar sites kon worden doorgelinkt, bijvoorbeeld van de uitgevers of de tijdschriften zelf, waar mogelijk (al dan niet tegen betaling) pdf's konden worden gedownload. Het ISI, dat in 1993 door Thomson Reuters werd gekocht, leverde wel geen gratis diensten, maar stond op onafhankelijkheid. De gebruikers, doorgaans de instellingen waaraan ze waren verbonden, betaalden. Zij hadden een quasi monopolie tot 2004, toen er met Scopus van Elsevier forse competitie kwam en daarna ook (Scholar) Google zich profileerde. In 2016 kocht Clarivate voor meer dan 3,5 miljard dollar de diensten van Web of Science van Thomson Reuters, waardoor ze naar eigen zeggen tegenwoordig de “*global leader in trusted and transformative intelligence*” zijn.⁷

Onderzoekers begonnen de data die werden samengebracht te gebruiken voor andere doelen dan het maken van bibliografieën rond bepaalde onderwerpen, methoden of thema's. Zo konden bijvoorbeeld patronen in (sub)disciplines in wetenschappelijk onderzoek worden ontdekt, bijvoorbeeld in het kader van *Social Studies of Science and Technology*. Daarna begonnen ook autoriteiten en financiers mogelijkheden te zien in het instrument van ISI en soortgelijke databanken.

Fysicus Vassily Nalimov lanceerde in 1969 (het Russische woord voor “*scientometrics*”) om de kwantitatieve meting van wetenschappelijke activiteiten aan te duiden, daarbij rekening houdend met financiering, personeel en andere hulpmiddelen en ook met output, in de vorm van patenten en artikels. *Technometrics* focust op de keten van patenten. *Bibliometrics* legt zich toe op de analyse van publicaties, met name aan de hand van de meting van combinaties van parateksten. In principe gaat dit over allerlei documenten, tijdschriftartikels, boeken, proefschriften, onuitgegeven rapporten en “grijze literatuur”. Op een halve eeuw is dit geëvolueerd van het manueel werken met steekkaarten en publicaties die noodzakelijkerwijs focusten op een beperkte hoeveelheid publicaties (tijdschriftenartikels, recensies en boeken)

6 E. Garfield, ‘Citation Indexes for Science. A New Dimension in Documentation through Association of Ideas’, *Science* 122:3, 1955, p. 108-111.

7 Zie <https://clarivate.com> (bezocht op 6-2-2024).

naar databanken op computers die veel sneller enorm veel meer informatie konden verwerken. In deze subdiscipline is de voorbije jaren, onder andere onder invloed van publicatieculturen in exacte wetenschappen (fysica, scheikunde, biologie, geneeskunde), gefocust op de relaties en evolutie van artikels in een specifieke set van tijdschriften. Hoewel in principe allerlei types van data kunnen worden verwerkt en ingesloten, werd gekozen voor een exclusieve beperkte set tijdschriften (waarvan een deel van de inhoud door gespecialiseerde review- en adviesystemen werden verbeterd en geselecteerd) en voor beperkte toegang tot de instrumenten om die informatie te ontsluiten.

Het werd tot het einde van de 20e eeuw gebruikt voor evaluaties en monitoring van wetenschappelijk onderzoek van instellingen of landen. Maar vanaf de 21e eeuw begon men het ook te gebruiken voor het evalueren van individuele onderzoekers. Dit is ook het punt waar het volgens vele onderzoekers, in het bijzonder in de humane wetenschappen, begon fout te lopen, omdat instrumenten die daarvoor helemaal niet geschikt waren noch op punt stonden voor specifieke vakgebieden (die niet biologie, scheikunde, fysica, wiskunde of geneeskunde waren), konden worden gebruikt en misbruikt.

Een scherpe evaluatie van dat soort evaluatiesystemen door Yves Gingras verdient alle aandacht.

“Despite warnings by many scientometricians, the practice of using bibliometric indicators to evaluate individual scientists has developed among managers and researchers improvising as experts in evaluation. This uncritical and undisciplined (and often invalid) use of bibliometric indicators has been facilitated by the fact that bibliographic databases now can be accessed easily through university libraries (i.e. Scopus and the WoS) and the Internet (i.e. Google Scholar). Today, scientists can play with publication and citation numbers without much regard for the meaning of the data, doing what I call “wild scientometrics”.⁸

Het is een glijdende schaal tussen belangstelling voor de ontsluiting van de inhoud van tijdschriften en de hulp bij het vinden en mobiliseren van relevante literatuur voor een onderzoekstraject en voor het ontdekken van patronen in publicaties aan de ene kant en aan de andere kant het gebruik van de daarvoor ontwikkelde instrumenten om middelen (geld, werktijd, wetenschappelijke status) te vragen of te krijgen (en, anderen in of buiten het systeem, daarvan uit te sluiten) of voor van de inhoud losgezongen wetenschappelijke demarches uit te voeren in velden waarover men geen kennis of inzicht heeft (zoals we verder in deze bijdrage zullen ontdekken).

Systemen zoals Web of Science werken best in wetenschapsgebieden met clusters van tijdschriften met artikelen die optimaal met abstracts en trefwoorden zijn ontsloten, gemakkelijk vindbaar zijn en die heel vlot op elkaar inspelen. Dat is het geval in een aantal toptijdschriften in de exacte wetenschappen, die vaak ook in het Engels of met (scheikundige of wiskundige) formules opereren, onderling vlot toegankelijk waren en

8 Y. Gingras, *Bibliometrics and Research Evaluation, Uses and Abuses*, Cambridge, MIT Press, 2014, p. 9. Een deel van de voorgaande paragrafen is gebaseerd op dit werk van Gingras.

in formats waar op elkaar wordt voortgebouwd. Maar wat met het veld van “folklore studies” of “erfgoedstudies”, in al die talen, over allerlei onderwerpen en “eigenaardigheden”, in allerlei gebieden, over al die gemeenschappen, groepen en individuen, in tijdschriften die in de voorbije decennia vooral gepubliceerd werden op papier, in tijdschriften die met de slakkenpost worden opgestuurd en niet zomaar doorzoekbaar zijn. Ontsloten en gekanaliseerd in bibliografieën volgens het plan Hoffmann-Krayer die soms pas jaren na publicatie beschikbaar zijn en dan nog onvolledig, en waarbij die dan, als je de verwijzing vindt, niet met één muisklik beschikbaar zijn, maar in een leeszaal moeten worden verwerkt en gefotokopieerd, gescand of gefotografeerd worden, na het bestellen van de publicaties. Wat betekenen die trage mechanismen van verspreiding en ontsluiting als men bijvoorbeeld de scientometrische halveringstijd wil berekenen, vanuit de veronderstelling dat het aantal citaten onmiddellijk na publicatie het hoogst is en daarna uitfaseert (in wiskunde gemiddeld tien jaar en in fysica vijf jaar), als het voor de meeste volkskundigen/etnologen (zeker als ze niet in een universiteit of onderzoeksinstituut werken) vele maanden of jaren duurt voor artikelen in tijdschriften waarop men niet is geabonneerd in beeld komen?

Laten we in het licht van dit alles nagaan hoe bibliometrie via marktleider Web of Science (en de samenstellende databanken) de voorbije twintig jaar werd toegepast in “volkskundige” literatuur.

Tijdschriften over “folklore” (studies, versta ook: volkskunde) in Web of Science voor 2013

Jordi Ardanuy (Universiteit van Barcelona) probeerde in 2017 in het Spaans een beeld te schetsen van het globale veld van “volkskundige bijdragen” die tot en met 2012 in *Web of Knowledge/Web of Science*, waren ontsloten.⁹ Hij gebruikte daarvoor een nieuwe zoekmodule die sinds 2012 door Web of Science wordt aangeboden, waardoor het mogelijk werd een cluster tijdschriften rond “folklore” (studies) te selecteren. Tot die in Web of Science gemaakte selectie van 29 tijdschriften (in 2012) behoren naast in dat wereldje als “toptijdschriften” beschouwde *Journal of American Folklore*, *Western Folklore* of *Folklore*, ook bijvoorbeeld *Volkskunde* en *Milli Folklor* als uitzonderingen die de regel van publicatie in het Engels bevestigen. In oktober 2013 ging het over de volgende publicatiereeksen die toen in *Web of Science* werden beschreven. In de uitzonderlijke gevallen waar dominant een andere taal dan het Engels gebruikelijk is, wordt die taal expliciet tussen haakjes vermeld.

- *Acta ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae* (Hongarije)
- *Asian Folklore Studies* (voorheen *Asian Ethnology*)
- *Fabula*. International Society for Folk Narrative
- *FF Communications* (Folklore Fellows, Finland: eigenlijk een soort boekenreeks)
- *Folk Life*. Journal of Ethnological Studies (Wales, Groot-Brittannië)

9 J. Ardanuy, ‘Uso del Web of Science para el estudio de disciplinas minoritarias en Humanidades: el caso del folclore’, *Investigación bibliotecológica* 31/73, 2017, p. 111-129.

- *Folk Music Journal* (English Folk Dance and Song Society)
- *Folklore* (The Folklore Society, Groot-Brittannië)
- *Folklore Americano* (Mexico, in het Spaans)
- *Folklore: Electronic Journal of Folklore* (Estland)
- *International Journal of Oral History*
- *Lied und populäre Kultur/Song and Popular Culture* (voorheen *Jahrbuch für Volksliedforschung*, in het Duits)
- *Journal of American Folklore*
- *Journal of Folklore Research* (voorheen *Journal of the Folklore Institute*)
- *Journal of Latin American Lore*
- *Kentucky Folklore*
- *Mélusine* (in het Frans, maar eigenlijk hoort het in de reeks niet thuis)
- *Millî Folklor* (in het Turks)
- *Mythlore*
- *New York Folklore*
- *Österreichische Zeitschrift für Volkskunde* (in het Duits)
- *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares* (in het Spaans)
- *Revista de Etnografie și Folclor* (Academia de Rumania, tegenwoordig vooral in het Engels)
- *Schweizerisches Archiv für Volkskunde* (in het Duits)
- *Southern Folklore Quarterly*,
- *Ulster Folklife*
- *Voices. The Journal of New York Folklore*
- *Volkskunde* (in het Nederlands)
- *Western Folklore*
- *Zeitschrift für Volkskunde* (in het Duits)

Er mogen volgens mij vraagtekens geplaatst worden bij enkele van deze door Jordi Ardanuy in de populatie toegelaten publicaties en hoe ze zich verhouden tot de bandbreedte waarin het *Journal of American Folklore* en *Volkskunde* als ankerpunten functioneren. Niet alleen ontbreken allerlei tijdschriften zoals *Ethnologia Europaea*, *Lares*¹⁰, *Ethnologie française* of eventueel het *International Journal of Intangible Heritage* in dit lijstje. Er staan er ook te veel in. De titel van het tijdschrift *Mélusine* bijvoorbeeld verwijst uiteraard naar een middeleeuwse fictievrouw/-fee en zou dus over verhalenonderzoek kunnen gaan. Maar deze in 1980 gestarte jaarboekenreeks focust zich expliciet op de studie van het surrealisme en wordt gedragen door (onderzoek naar de) netwerken van André Breton en diverse onderzoekseenheden in Paris III en elders. Daarbij wordt expliciet gefocust op surrealistische kunstpraktijk en de receptie ervan.¹¹ *Mythlore* focust op een heel specifieke niche in literatuuronderzoek, met name naar de leden van een informele literaire kring uit Oxford (de *Inklings*, actief in

10 F. Dei, 'Lares: A Journal in the History of Italian Anthropology', in *Bérose - Encyclopédie internationale des histoires de l'anthropologie*, Paris, 2020, <https://www.berose.fr/article1952.html?lang=fr> (bezocht op 20-2-2024).

11 <https://melusine-surrealisme.fr/wp/la-revue-melusine/> (bezocht op 6-2-2024).

het decennium voor en na de Tweede Wereldoorlog), met name het oeuvre van J.R.R. Tolkien, C.S. Lewis, en Charles Williams. Het gaat over het aan de slag gaan met mythologische elementen die een transformerend effect kunnen hebben op fictiekarakters en dan in tweede instantie op de lezers. Het is verbonden aan de *Mythopoeic Society* en drijft op academische netwerken die in de ban zijn van *The Hobbit*, *The Lord of the Rings* of andere publicaties (die ondertussen via films en games nog bijkomende levens hebben gekregen).¹² Verder zou ik durven stellen dat de reeks van de *Folklore Fellow Communications* eigenlijk een gestage stroom aan boeken is, thesissen, monografieën en bundels, eerder dan een tijdschrift.

Ardanuy onderstreepte in zijn analyse zelf eerst en vooral dat dit een wetenschappelijk veld is waarin boeken nog steeds een heel centrale rol spelen, zeker in vergelijking met andere wetenschapsgebieden. Dat was in de instrumenten op basis van het plan Hoffmann-Krayer ook een issue; hoeveel plaats namen die recensies niet in en hoe belangrijk waren ze. In de oranje reeks van de Nederlandse Volkskundige Bibliografie werden recensies trouwens apart ontsloten: bij knip- en plakprocedures konden ze in afzonderlijke fichebakken terecht komen. In de financieringssystemen van onderzoek gebaseerd op het plan Eugene Garfield tellen recensies overigens doorgaans niet mee: een groot deel van de inhoud van de tijdschriften komt dus niet eens in aanmerking. Het viel Ardanuy op dat in dit soort tijdschriften (de lezers van Volkskunde de laatste jaren zullen dit wellicht niet tegenspreken) opvallend veel ruimte wordt ingenomen door boekbesprekingen en literatuuroverzichten, maar dat die wegens het vaak niet gebruiken van noten in dat genre, onzichtbaar blijft. In de totale populatie van items die in de negenentwintig in Web of Science beschreven periodieke publicaties werden gepubliceerd zijn meer dan de helft recensies. Met andere woorden, deels doodlopende straten, verloren voor de wetenschap (smonitoring of “wat telt”). De besproken boeken variëren ook ruimer dan klassieke wetenschappelijke publicaties bij bekende internationale uitgevers, maar kunnen een ruim pallet bestrijken, in dit veld tot en met lokale historische studies, verhalenbundels, sprookjesbundels of literatuur over paranormale verschijnselen.

Opvallend in vergelijking met andere tijdschriftenculturen is dat in die populatie iets meer talen dan alleen het Engels worden gebruikt. Of dat de focus op specifieke gebieden, landen of regio's ligt. Die twee vaststellingen hangen uiteraard samen.

Ardanuy wees er ook op dat er opvallend veel bijdragen met slechts één auteursnaam worden gepubliceerd en minder met meer, laat staan met veel, auteurs. In sommige wetenschapsvelden wordt vreemd opgekeken als er geen vijf of tien of twintig auteursnamen worden opgenomen, aangezien “*collaborative authorship*” daar de norm is. Een auteur die vaak alleen publiceert, wordt soms zelfs scheef bekeken: kan zij of hij niet samenwerken met anderen misschien? In andere, vaak humane wetenschappen wordt het net

12 <https://www.mythsoc.org/> (bezocht op 6-2-2024).

wel gewaardeerd dat onderzoekers zelfstandig werken en dat het duidelijk is wie wat gedaan heeft. Waar er nog wat weerstand is tegen de gewoonte dat promotoren of collega's als vanzelfsprekend hun naam erbij (laten) zetten, terwijl het belangrijkste en meeste werk door een andere is gedaan. Waarbij niemand durft te suggereren dat bij het tellen en honoreren van publicaties er een formule zou moeten worden toegepast waarbij het relatieve gewicht wordt gedeeld door het aantal auteursnamen. Of dat toch meer moet worden gemaakt van een voetnoot waarbij andere collega's of promotoren worden bedankt in plaats van daar de paratextuele auteursnaam voor te gebruiken. Maar vandaag is dit in universiteiten in Vlaanderen/België en vele andere landen, een minderheidspositie. Tot overmaat van ramp blijven sommigen toch ook graag gewoon boeken publiceren en lezen. Of als output gebruik te maken van websites, of tijdschriften in de eigen taal, die niet achter betaalmuren zitten of niet worden erkend door bevoegde gremia of in databanken als *Web of Science* zijn opgenomen.

Het onderzoek van Ardanuy toonde aan dat in 2017 de meeste tijdschriften in "*folklore studies*" nog niet in die gezamenlijke samenwerkingsmodus opereren en op allerlei parameters tussen de mazen van het net glippen. Trouwens, er zijn al nauwelijks onderzoeksinstituten voor volkskunde met enige kritische massa en er is daar doorgaans sprake van thematische specialisatie en arbeidsverdelingspatronen: een trekker/specialist per thema. Deze basisvaststellingen maken volgens Ardanuy al duidelijk dat de in de exacte wetenschappen (zoals scheikunde of fysica, in de biologie of geneeskunde) gebruikelijke citatieoefeningen en -indicatoren weinig zin hebben in zo'n veld, ongeschikt zijn of beter niet worden gebruikt. Of een andere betekenis hebben dan in exacte wetenschappen vandaag. Enkele indicatoren zijn bijvoorbeeld de "*obsolescence values*", die meten wanneer een artikel minder dan voorheen wordt geciteerd, bijvoorbeeld na 1, 3 of 5 jaar, wat een soort versheidsdatum kan aanduiden. Maar in tijdschriften in *folklore studies* worden sommige artikels soms pas na 3 of 5 jaar voor het eerst geciteerd, of in beperkte mate over decennia heen. Het heeft nauwelijks een operationele betekenis, vooral omdat het vaak ging om gedrukte tijdschriften die de steekkaartentijd amper hebben achtergelaten (en waar de meeste lezers en vele auteurs nauwelijks van deze problematiek wakker liggen).

Verder blijkt uit de analyse van Ardanuy welke buitensporige bias *Web of Science* heeft, waardoor de Amerikaanse en/of in het Engels verschijnende tijdschriften sterk domineren, dankzij hun aanwezigheid in publicatieculturen die meer vertrouwd zijn met deze referentiesystemen, waardoor ze meer vindbaar zijn en kunnen worden opgepikt. Aan de andere kant kan men stellen dat wat hier in beeld is, in dit veld slechts een topje van de ijsberg is. Er worden nog tientallen andere publicaties binnen het spectrum "*folklore studies*" of "*volkskunde*" gepubliceerd in andere talen die niet in beeld komen, ondanks de mogelijke kwaliteit van de bijdragen of de nationale of regionale impact. Ardanuy merkt zelf op dat op basis van de lage scores op indicatoren (maar die niet relevant zijn) van het kransje tijdschriften die in het ontsluitings- en reproductiesysteem zitten, er vele andere tijdschriften zijn die evengoed voor ontsluiting door *Web of Science* in aanmerking zouden komen.

Volkskunde en Milli Folklor in het licht van de analyse van Ardanuy

Ardanuy oogstte zijn data in oktober 2013 in online Web of Knowledge. Hij wilde “alles” bekijken wat in de categorie “folklore” (29 publicaties) was ontsloten vanaf de start van de opname tot en met 2012: dus de zoekopdracht “wc=(Folklore)”. De data werden gefilterd (onder meer de citaten uit 2013 eruit) en verder bewerkt in een spreadsheet. Dit leverde 33.656 items op: onder andere 57% boekbesprekingen, 28,9% artikels, 1% film- en documentairebesprekingen en 0,9% congresverslagen. Voor het jaar 1975 ging het vooral over het *Journal of American Folklore* en pas (lang) na 1975 werden de andere tijdschriften ontsloten. 9726 worden door het systeem zelf als artikels verwerkt. Een belangrijke vaststelling is dat van al die gepubliceerde items (33.656) slechts 15,4% minstens ooit een keer werd geciteerd (begrijpelijkerwijs is dat ook zo voor 6,9% voor boekbesprekingen). 58,9% van de artikels in de populatie zijn in het Engels; 19,6% in het Duits en 8% in het Spaans. 5,3% zijn in het Nederlands gepubliceerd: met andere woorden in het tijdschrift *Volkskunde*. 4,1% zijn in het Turks, toe te schrijven aan het feit dat sinds 2007 Milli Folklor wordt beschreven. Daarna komt Frans met 3,9%. Opmerkelijk is dat 51,4% van de boekbesprekingen in het Duits zijn en 42,1% in het Engels. 2,7% in het Nederlands/in *Volkskunde* en 2,3% in het Spaans.¹³

De opmerkelijke score van het Nederlands in beide gevallen heeft dan weer te maken met de lange aanwezigheid van het tijdschrift *Volkskunde* in deze subcategorie van volkskunde/folkloretijdschriften in (een voorganger van) Web of Science. Dit is ook te merken in de scores van productiefste auteurs. In de onderzochte populatie werden 6176 auteurs geregistreerd. Opvallend is dat het hierbij in niet minder dan 93,4 % van de gevallen gaat om artikels met één auteursnaam, 5,3 % met twee auteursnamen en 0,9 % met drie auteursnamen. Daarvan waren er 15 namen die meer dan 20 keer als auteur van een artikel voorkomen. Als we alle soorten publicaties zouden tellen, dan zou de Zwitserse volkskundige Robert Wildhaber (1902-1982) de kroon spannen, met niet minder dan 332 boekbesprekingen (en drie artikels) in de referentieperiode. In de globale top 3 van auteurs van artikels gepubliceerd voor 2013 prijken twee auteurs ... uit Vlaanderen, die hoofdzakelijk in het Nederlands hebben gepubliceerd: 1) Willy Braekman (1931-2006) met 78 bijdragen, allemaal in *Volkskunde*, en 3) Stefaan Top (1941) met toen 35 artikels in *Volkskunde* en twee andere in tijdschriften ontsloten door WoS. Tussen hen staat Alan Dundes (1934-2005) met 36 artikels in het Engels in acht 8 WoS-tijdschriften. In de top tien staat er nog een derde Belg, Alfons Thijs (1944-2014), met 25 bijdragen in *Volkskunde*.

Een heel ander beeld geeft het aantal citaten per artikel. In de top 25 waren er niet minder dan 24 die in het *American Journal of Folklore* werden gepubliceerd. Het meest geciteerde artikel uit de onderzochte populatie was een bijdrage uit 1984 van Richard Handler en Jocelyn Linnekin, ‘Tradition, genuine or spurious’ in het *American Journal of Folklore*, met 253 citaten. De enige andere in de reeks, op nummer 19, werd gepubliceerd in het Britse tijdschrift *Folklore*. Er bleken in de

13 Ardanuy, Uso, p. 120.

populatie 12 artikels met meer dan 50 citaten te zijn, allemaal van Amerikaanse origine (versta: met in de VS geboren en/of werkende auteurs). Het is een lijstje van specialisten van top-folklore studies in de Verenigde Staten in de 20e eeuw: 2) Dan Ben-Amos, *Toward a definition of folklore in context*, 1971, 114 citaten, 3) Roger Abrahams, *Introductory remarks to a rhetorical theory of folklore*, 1968, 101 citaten. Zij worden gevolgd door Robert Georges (1969, 85 citaten), Alan Dundes (1962, 79 citaten), Roger Abrahams (1993, 72 citaten), Eric Wolf (1958, 68) en William Bascom (1965, 66 citaten).

Het hoogst scorende tijdschrift in dit systeem is het *Journal of American Folklore* (JAF) met 45,1% van het totaal aantal citaten in de populatie. Het telt een gemiddelde van 1,53 citaten per artikel. Op een verre tweede plaats staat het tijdschrift *Western Folklore* met 10,7% van de citaten. Daarna volgt het *Journal of the Folklore Institute/Journal of Folklore Research* (8.0%) en *Folklore* (6.9%). Volkskunde en andere soortgelijke tijdschriften scoorden nauwelijks.

Journal of American Folklore en Journal of Folklore Research

Er is in *Web of Science* slechts een heel beperkt aantal publicaties beschikbaar waarin bibliometrische analyse op folklore studies/volkskundige tijdschriften worden gepubliceerd in die tijdschriften zelf. Vaak wordt daarbij onderzocht wat daaruit voor het betrokken tijdschrift waarin de analyse verschijnt, kan worden geleerd. Een voorbeeld ervan is een bijdrage met de titel "*Citation analysis, Journal of Folklore Research (1983-2010)*" gepubliceerd in 2014.¹⁴ De auteur, Cody Behles, stelde vast dat van de 588 artikels die tussen 1983 en 2010 in het *Journal of Folklore Research* (JFR) werden gepubliceerd er (slechts?) 225 minstens een keer worden geciteerd (of preciezer, als dusdanig zichtbaar zijn op het Web of Science-platform. Dit zegt niets over gebruik in boeken, in andere tijdschriften of in andere media of contexten). Dit betekent dat een JFR-artikel uit die populatie gemiddeld 1,3 keer werd geciteerd. Per jaar werden gemiddeld 26,8 referenties aan een JFR-artikel in Web of Science genoteerd. Een vergelijking met het *Journal of American Folklore* (JAF), waar tussen 1983 en 2010 gemiddeld 78,03 citaten werden genoteerd, moet worden gerelateerd aan het veel hoger aantal gepubliceerde bijdragen (namelijk 2442), wat een gemiddelde citatiescore per artikel van amper 0,99 oplevert.

Behles laat diverse bibliometrische instrumenten op het tijdschrift los om te pogen iets te zeggen over de impact van JFR, in het bijzonder in relatie tot de grote JAF-zus. De aantallen zijn zo klein dat dit nauwelijks zin heeft, of in elk geval weinig overtuigend overkomt, om impactfactoren of uitbarstingsfactoren te berekenen. In een nogal geforceerde poging om te bewijzen "*that JFR is a leading influential journal in the field; they also suggest that JFR has disproportionate strength in the field given its smaller size in comparison to JAF*."¹⁵ Noemenswaard is wel de disclaimer over conclusies over de relatief hoge cijfers van citaten van

14 C. Behles, 'Citation analysis, Journal of Folklore Research (1983-2010)', *Journal of Folklore Research: An International Journal of Folklore and Ethnomusicology* 51:1, 2014, p. 5-12.

15 Behles, Citation, p. 7.

FF Communications die kunnen worden teruggeleid naar de oudere publicaties die werkinstrumenten in verhalenonderzoek zijn geworden: de Antti Aarnes Type Index (Aarne and Thompson 1928, 1961).¹⁶

Uit alle statistieken (voor zover die iets betekenen) borrelt het beeld op dat het *Journal of American Folklore* het belangrijkste is in de “folklore”-categorie. Het tijdschrift claimt een zeer lange voorgeschiedenis en vierde in 1988 zijn eeuwfeest. Het is dus “even oud” als het tijdschrift *Volkskunde*. Het eeuwfeest werd aangegrepen om een bibliografisch overzicht van titels, auteurs en onderwerpen te maken en te publiceren. Dit verscheen als aflevering 402 in jaargang 101.¹⁷

In 2013 publiceerden John Laudun en Jonathan Goodwin daarin een studie die bruikbaar is om een belangrijke transitie en evolutie in dit veld te vatten, toch binnen het Amerikaanse ecosysteem.

*“When the Centennial Index of this journal arrived in mailboxes toward the end of 1988, it was the culmination of an enormous undertaking. Its five hundred pages represented a considerable amount of work performed by a team that numbered, according to the editor’s account, almost twenty (...) Held in the hand, a folklorist felt as though she held not only the key to unlocking the knowledge of the field but also could, simply by leafing through the pages, have a real sense of where the field had been and how it had gotten there. That is, it was both a map and a history. For a time, the index was the ready reference, the gateway to finding the various forms of folklore scholarship that had passed through the pages of the journal, but the index’s demise is anticipated in its last few pages: as the last number of volume 101, the number of the journal containing the index also carries the table of contents for the entire volume. At the very bottom of the first page of the table is an announcement with a straightforward title: “JAF Goes On-Line.”*¹⁸

Uit verschillende studies blijkt dat dit Amerikaanse tijdschrift het best ingeplugd is in het Web of Science-systeem en door de vroege optie om teksten online consulteerbaar te maken of als pdf aan te bieden sneller aan het systeem was aangepast. Nog los van de vraag hoeveel mensen in de erfgoedsector in België of Nederland, zelfs die nieuwere generatie van het borgen van immaterieel erfgoed, dit tijdschrift consulteren, is het een belangrijke factor dat de Verenigde Staten, na opflakkerende engagementen (via Smithsonian Institution of Richard Kurin) in het begin van de 21e eeuw, de 2003 UNESCO-conventie nog steeds niet heeft geratificeerd en in de voorbije jaren zelfs een hele tijd geen lid is geweest. In een andere bijdrage in *Volkskunde*, tien jaar

16 A. Aarne & S. Thompson, *Types of the Folktale: A Classification and Bibliography*, FF Communications 74, 1928; A. Aarne & S. Thompson, *Types of the Folktale: A Classification and Bibliography*, FF Communications 184, 1961.

17 The Centennial Index: 1888-89. American Folklore Society Centennial 1988-89, in: *The Journal of American Folklore* 101:402, 1988, p. 1-502, <https://www.jstor.org/stable/1223745> (bezoekt op 6-2-2024).

18 J. Laudun & J. Goodwin, ‘Computing folklore studies: Mapping over a century of scholarly production through topics’, *The Journal of American Folklore* 126: 502, 2013, p. 455-475.

geleden, werd al op een aantal consequenties gewezen. Er zitten dus diverse structurele problemen en breuken, in het hart van het studieveld die bij analyses moeten worden meegenomen.¹⁹

Folklore: Electronic Journal of Folklore

Kalmer Lauk onderzocht “volkskundig onderzoek” in Estland en had daarbij bijzondere aandacht voor de uitdagingen die het werken in een nichegebied in een relatief kleine gemeenschap heeft. Hij onderzocht naar eigen zeggen alle publicaties van “*Estonian folklore researchers*” tussen 2005 en 2014. Lauk meende dat hij daarbij kon concluderen dat “*Estonia is a highly active country with an impact as immense as its neighbors and the world in this area of science.*” Als reden duidde hij op het feit dat een van de tijdschriften in deze niche, het elektronisch tijdschrift *Folklore: Electronic Journal of Folklore* sinds 2008 in “*Thomson Reuters Web of Science Core Collections Arts & Humanities Citation Index*” werd ontsloten. Zo kon het vanaf 2008 groeien tot een regionaal belangrijk tijdschrift dat ook papers uit andere landen kon aantrekken en publiceren: “*catching up with other big folklore journals. Estonia is on the huge map of world science not only with biology, genetics or physics, but also with folklore (...).*”²⁰ Maar eigenlijk is de conclusie dus dat door de opname van een vaktijdschrift uit Estland in Web of Science er enige supplementaire online zichtbaarheid werd bekomen, waardoor dan zagezegd Estland meer impact had. Er wordt een licht aantrekkingseffect gemeten door het feit dat het wordt gemeten. Waarbij het de vraag is of de artikels vlotter kunnen worden gevonden of gewoon de kansen om academisch te scoren (zelfs) in een *folklore studies*-tijdschrift met onbestaande impactfactor het verschil maakt. De vraag is echter wat de waarde ervan is, zeker als we merken dat, in tegenstelling tot wat ikzelf in UNESCO- en andere gremia vaststel(de), de internationale werking van de folklore-afdeling in de Universiteit van Tartu en bijvoorbeeld de betrokkenheid van Kristin Kuutma in die jaren bij de UNESCO-conventie van 2003 niet eens in de analyse in beeld komt. Er wordt gewerkt met zagezegd frequent geciteerde artikels, maar die citaten blijken telkens op één hand te tellen. Het gaat om tijdschriften in de *Arts & Humanities Citation Index* die

19 M. Jacobs, ‘Cultural Brokerage, Addressing Boundaries and the New Paradigm of Safeguarding Intangible Cultural Heritage. Folklore Studies, Transdisciplinary Perspectives and UNESCO’, *Volkskunde* 115:3, 2014, p. 265-291. Paradoxaal genoeg is precies dit artikel uit *Volkskunde* waarin ik de breuk met onderzoek en beleid in de Verenigde Staten aankaart hetgene dat dan in bijvoorbeeld het *Journal of Folklore Research* of *Journal of American Folklore* opduikt. Zie bijvoorbeeld R. Baron, ‘Brokerage revisited’, *Journal of Folklore Research* 58:2, 2021, p. 63-104; K. Bürkert, ‘Public Folklore? German Fastnacht and Knowledge Production between Application, Participation, and Intervention’, *Journal of Folklore Research* 58:2, 2021, p. 105-130;

R. Baron, ‘Public Folklore: Theory of/in Practice (A Response to Elliott Oring)’, *Journal of American Folklore* 132:524, p. 163-174. Bruggen maken door erop te wijzen dat in die tijdschriften bijdragen in *Volkskunde* niet geciteerd worden en vice versa. Oei, nu doen we het hier opnieuw... Zie ook R. Baron, ‘Public folklore dialogism and critical heritage studies’, *International Journal of Intangible Heritage* 22:8, 2016, p. 588-606.

20 K. Lauk, ‘Bibliometric Analysis of Estonian Folklore Research And Folklore: Electronic Journal Of Folklore’, *Trames* 20:1, 2016, p. 3-16.

eigenlijk geen Impact Factor (IF) hebben die door een *Journal Citation Report* wordt opgeleverd.

Millî Folklor: de studies van Haydar Yalçın

Millî Folklor, letterlijk vertaald als nationale volkscultuur of folklore als u wil, werd in 2007 opgenomen in *Arts & Humanities Citation Index (A&HCI)*. Auteurs en redacteurs van dit zusterijdschrift van *Volkskunde* gingen hier onmiddellijk mee aan de slag om te onderzoeken wat dit dan betekende. Nauwelijks drie jaar na de opname in *Web of Science* publiceerde Haydar Yalçın een analyse van de productie tussen 2007 en 2009.²¹ Hij was geen vaste redacteur of auteur maar een onderzoeker die soortgelijke analyse over diverse onderwerpen publiceerde. Het is dus een externe blik naar aanleiding van de indexerings met dit online toegankelijke instrument. Er werden 174 artikels geïdentificeerd in de vier nummers die jaarlijks verschenen in 2007, 2008 en 2009. Die operatie nam op 23 januari 2010 enkele minuten in beslag door *Millî Folklor* in het veld “*publication name*” in te vullen. Uit de 206 hits werden 7 boekbesprekingen, 10 bibliografische signalementen en 15 editoriaalen weggefilterd. Daar werden de volgende vragen op losgelaten: Is er sprake van meerdere auteurs per artikel? Wat zijn de institutionele affiliaties van de auteurs? Welke bronnen worden geciteerd? Wat zijn de meest frequent geciteerde artikels? En hoe verhoudt *Millî Folklor* zich in een groep van 18 tijdschriften over “folklore studies” die in 2010 ontsloten worden via A&HCI tegenover die tijdschriften? Bijna alle artikels (203) waren in het Turks en van een auteur met Turkse affiliatie, een regel die werd bevestigd door drie uitzonderingen: twee in het Engels en een in het Frans. Er waren 169 auteurs; met Nebi Özdemir als de meest publicerende auteur, namelijk met vijf artikels en Öcal Oğuz, R. Aslıhan Aksoy Sheridan en Gökhan Tunç met vier artikels. De meeste referenties, 70,5% (n = 1814) waren aan informatie uit boeken. Als er uit een tijdschrift werd geciteerd, was dat doorgaans uit *Millî Folklor* zelf (81 keer). Een ander opmerkelijk cijfer is dat 97,21% van de tussen 2007-2010 in *Millî Folklor* gepubliceerde artikels (nog) niet werden geciteerd.

Haydar Yalçın is zelf geen volkskundige, maar een onderzoeker van sociale netwerken, technologie en scientometrie. Hij publiceerde een hele reeks analyses over mijnbouwtechnologie, blockchains en artificiële intelligentie, pedagogiek, innovatie en ... de evolutie van het “folklore”-veld via de instrumenten van *Web of Science*.²² Elke zes jaar biedt hij een analyse aan voor publicatie in het in *Web of Science* ontsloten volkskundige tijdschrift op basis van scientometrie.

In 2016 publiceerde Yalçın samen met Kemal Yala een stuk in *Millî Folklor*, waarbij ze probeerden het wetenschappelijke veld van “folklore research” te karakteriseren via een scientometrische analyse van “*folklore core publication journals*”. Opnieuw stellen ze vast dat de meeste auteurs (93%)

21 <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=85&Sayfa=202> (bezoekt op 6-2-2024): H. Yalçın, ‘Millî Folklor dergisinin bibliyometrik profili (2007-2009)’, *Millî Folklor* 22:85, 2010, p. 205-211.

22 <https://scholar.google.com.tr/citations?user=roWLF5ybkSIC&hl=tr> (bezoekt op 6-2-2024).

alleen werken en dat daar na 2010 geen verbetering in is gekomen om “*collaborative publication patterns in folklore studies*” vast te stellen: dus (nog) geen lange lijsten van coauteurs en promotoren. Ze concluderen daaruit dat deze discipline een relatief gesloten wetenschappelijke discipline is. Het corpus verzamelden ze in enkele seconden op 18 december 2015. Alle tot dan in de *Arts and Humanities Citation Index* (A&HCI) verschenen “folklore”-publicaties namen ze in aanmerking, wat een oogst van 35314 publicaties opleverde. De meerderheid van die items zijn boekbesprekingen. Ze vonden 10419 artikels en 11357 auteursnamen in 36 tijdschriften in de *Thomson Reuters Master Journal List*. Na controle in 2015 bleken er 18 tijdschriften echt nog actief te worden ontsloten. De overzichtstabel is helaas moeilijk leesbaar, versta: een beetje in de soep gelopen, en de ISBN-nummers blijken niet overal correct toegewezen. De einddatum van de steekproef is 2014.

Het *Journal of American Folklore* blijkt er sinds 1956 in te zitten en 1202 items te hebben gepubliceerd. Enkele tijdschriften blijken vanaf 1975 ontsloten, dus voor 39 jaar, terwijl andere er veel later in opgenomen worden. De auteurs mengen het aantal geïndexeerde jaren en de leeftijd van de periodieke publicaties door elkaar. Maar zo worden de conclusies wel erg voor discussie vatbaar. Zo doen ze uitspraken over het langst bestaande tijdschrift in 2014, namelijk *Journal of American Folklore* met 58 jaar; *Folklore*, *Fabula* en *Western Folklore* voor 39 jaar (sinds 1975), *Volkskunde* voor 35 jaar sinds 1979 en *Österreichische Zeitschrift für Volkskunde* (31 jaar). Samen nemen die tijdschriften 47% van de totale populatie voor hun rekening; wat natuurlijk een grote scheeftrekking betekent. Blijkbaar hebben de auteurs in hun telling het *Zeitschrift für Volkskunde* en *Folk Music Journal*, beide ook ontsloten sinds 1975 en dus “39 jaar” over het hoofd gezien. Het tijdschrift *Volkskunde* werd mee opgenomen met de volgende gegevens: ISSN 0361-204X (wat fout is), *Volkskund* (met ontbrekende eind-e), startjaar 1979, (zoals de andere) eindjaar steekproef 2014, aantal gepubliceerde items 578 en aantal jaren 35. Maar verschillende van de net genoemde tijdschriften, zoals *Volkskunde* (1888), *Journal of American Folklore* (1888), *Zeitschrift für Volkskunde* (1891), *Österreichische Zeitschrift für Volkskunde* (1895) bestonden al veel langer, dus wordt een heel corpus gemist en worden appels met peren vergeleken.

Hoewel allerlei alarmbellen hadden mogen afgaan (de zowel in tijd als ruimte zeer ongebalanceerde distributie van de populatie; het feit dat de meeste items, met name de recensies, niet worden meegenomen in de analyse, en de aantallen eigenlijk te klein zijn voor een verantwoorde statistische analyse, wordt toch doorgezet met de visuele representatie van de data in wereldkaarten, tabellen en indexen. Dit levert weinig overtuigende of niet echt zinvolle beelden op. Interessant is wel de analyse van trefwoorden voor *Millî Folklor* zelf. Noemenswaard is dat zo te merken het sleutelwoord “*intangible cultural heritage*” opduikt, naast “*popular culture*”, “*oral culture*”, “*tradition*”, “*culture*” en “*folklore*”.²³

23 H. Yalçın & K. Yayla, ‘Folklor disiplinini temel dinamikleri: bilimetrik bir analiz’, *Millî Folklor* 112, 2016, p. 42-60, p. 56.

Boeiend is ook het overzicht van de meest gebruikte literatuur, waarbij naast Turkse publicaties, een mengeling van klassiekers uit *folklore studies* (Dundes en allerlei andere grote namen) en uit de antropologie in de tweede helft van de 20e eeuw naar boven borrelen. Wat nog nauwelijks voorkomt – in de analyse – is de UNESCO-conventie van 2003 en dat is vreemd, aangezien de hoofdredacteur, Öcal Oğuz, als twintig jaar een sleutelfiguur is in de delegatie van Turkije in de vergaderingen rond de UNESCO-conventie 2003 en later ook voorzitter van de UNESCO-commissie in Turkije zou worden. Dit moet dus (in een andere bijdrage) nader worden bekeken voor *Millî Folklor*, samen met de evolutie in Volkskunde: wat wordt qua impact niet opgepikt met het plan Eugene Garfield en daarop draaiende systemen.

Op basis van zijn ervaring in andere wetenschappelijke velden en op basis van zijn analyses kwam Haydar Yalçın tot de conclusie dat er werk aan de winkel is, met als prioriteit om meer tot samenwerkende netwerken aan te zetten, de realisatie van minder isolement van tijdschriften en auteurs. Hij suggereerde dat “folklore studies” en *Millî Folklor* nieuwe, veelbelovende terreinen konden aanboren die meer kansen geven voor samenwerking, dialoog, discussies over taal- en andere grenzen heen, en dus citaten en impact: enerzijds volop de kaart te trekken de studie van ICT-toepassingen in groeps culturen, “*augmented reality*”, “*digital storytelling for cultural research*” en anderzijds ook de troefkaart uitspelen van “*intangible cultural heritage studies*”.²⁴

In 2022 werd in *Millî Folklor* door Haydar Yalçın opnieuw een soortgelijke studie gepubliceerd, ditmaal samen met Talih Öztürk. De basispatronen waren nog niet veranderd. Wel wordt de studie anders georganiseerd. Het is duidelijk dat de auteurs vertrouwd zijn geworden met het veld. Ze vertrekken vanuit een langetermijngeschiedenis, die zelfs verder gaat dan de 19e eeuw, en een aanzet tot een brede “genealogie” geeft. Dit is compatibel met het hedendaagse onderzoek in erfgoedstudies waarbij een geschikte voorgeschiedenis van het brede, transdisciplinaire en internationale erfgoedparadigma wordt gemaakt.

In grote lijnen wordt dezelfde soort data gebruikt als in de voorgaande studie. Dit betekent dat de enorme vertekening door het meenemen van de jaren 1956-1974 van één tijdschrift (namelijk *Journal of American Folklore*) in het corpus aanwezig blijft, dat een beperkte set tijdschriften vanaf 1975 en later worden meegenomen en dat enkele publicaties zoals *Millî Folklor* of *Folklore. Electronic Journal of Folklore* pas vanaf 2007 werden meegerekend. In vergelijking met de voorgaande studies werden wel meer geavanceerde onderzoeksinstrumenten gebruikt, zoals het *Vantage Point*¹ voor de organisatie van de data en programma's zoals *UCINET* en *VOSviewer* werden ingeschakeld om netwerkanalysebestanden en visualiseringsmogelijkheden te maken. Verder werd ook een diversiteitsindex berekend. Bij de opmerkingen rond de dataset, is de vaststelling dat in *Millî Folklor* veel meer (korte) artikels per jaar verschijnen dan in de andere tijdschriften noemenswaard. Er wordt ook getracht om “*citation delay*”-scores te berekenen; de tijd die gemiddeld verstrijkt tussen het verschijnen van een artikel en de eerste citaten. Niet alleen zijn er tal van artikels die “nooit geciteerd” worden (versta: in de tijdschriften

24 Yalçın & Yayla, *Folklor*, p. 59.

die in Web of Science voorkomen) en die dan wel worden geciteerd, vaak in vrij kleine aantallen. Ook de berekening van halveringswaarden van citaten heeft wellicht weinig zin, aangezien het over kleine aantallen gaat en we al snel over meer dan een kwarteeuw lijken te spreken in het *Folklore Studies*-veld, bijvoorbeeld rond bepaalde rubrieken en thema's. Interessant is ook het overzicht van tijdschriften die citaten bevatten naar artikels in de "folklore"-categorie en dus mee in beeld komen: *American Ethnologist*, *Ethnomusicology*, *American Anthropologist*, *Annual Review of Anthropology*, *Anthropos*, *Religions*, maar ook bijvoorbeeld *Journal of Popular Culture*, *Ethnology*, *International Journal of Heritage Studies*, *Ethnohistory*, ...

Uit de berekeningen blijkt dat er eilandjes van in Web of Science ontsloten tijdschriften in de categorie "folklore" bestaan, die vooral zichzelf of zuster tijdschriften citeren en dat dit vaak met taal heeft te maken. Een voorbeeld van zo'n cluster waren de onderlinge referenties tussen het *Zeitschrift für Volkskunde*, *Schweizerisches Archiv für Volkskunde* en het *Österreichische Zeitschrift für Volkskunde*. Als geïsoleerde voorbeelden van in een nauwelijks in Web of Science gebruikte taal, zoals *Millî Folklor* (Turks) of *Volkskunde* (Nederlands), blijken de opgepikte scores vooral intern te zijn.²⁵

In het hol van de leeuw, het *International Journal of Intangible Heritage*, dan?

In de cluster van tijdschriften voor "volkskunde" of "folklore studies" waar het tijdschrift *Volkskunde* momenteel in Web of Science geplaatst is, blijven we dus tot in 2023 op onze honger zitten; er zijn weinig overtuigende, laat staan baanbrekende studies rond bibliometrie. Zo blijken allerlei pogingen om Web of Science te gebruiken om de dynamiek in een veld te vatten (en bijvoorbeeld de opkomst van het paradigma van de UNESCO-conventie voor het borgen van immaterieel erfgoed in deze tijdschriften te bespreken) bij een kritische blik niet echt overeind te blijven.

Zou dit beter zijn in het *International Journal of Intangible Heritage*, een tijdschrift dat dicht bij die cluster van tijdschriften (en waarvan *Volkskunde* heel recent nog een artikel heeft overgenomen)²⁶ te situeren valt, maar zichzelf heel centraal zou kunnen positioneren in het paradigma van de UNESCO-conventie van 2003. In 2020 werd daarin een artikel opgenomen met de titel: "*The academics of Intangible Cultural Heritage – knowledge map analysis based on CiteSpace (2003-2019)*".

Is dat dan het sleutelartikel dat we zochten en nodig hebben om de problematiek goed aan te pakken? Het abstract van de "academics"-bijdrage van Yulong Chen, Ke Xue en Megan Dai belooft veel:

25 T. Öztürk & H. Yalçın, 'Folklor Alanında Bilimsel İletişim: Yerel ve Küresel Ağların Bibliyometrik İncelemesi', *Millî Folklor* 136, 2022, p. 60-78.

26 A. Aral, 'Adapting the Living Human Treasures idea in Flanders (Belgium): The case of craftsmanship', *International Journal of Intangible Heritage* 18, 2023, p. 101-115; A. Aral, 'Omtrent "vakmanschap". Een alternatief voor de formule van Levende Menselijke Schatten in Vlaanderen', *Volkskunde* 124:2, 2023, p. 137-158.

“Previous research in the academic field of intangible cultural heritage has mainly focused on qualitative research from the macro-perspective, and quantitative methodology has seldom been used to explore the relationship between the research trajectory and resulting literature from the micro-perspective. Based on the Web of Science database and Cite Space bibliometric analysis software, this paper analyses 1,097 papers on intangible cultural heritage produced between 2003 and 2019 from the co-citation network (author, research institution and journal), the scientific field, and the dominant or hot topics, and reveals the evolution and distribution of publications in the field of intangible cultural heritage across the globe. This paper describes global trends in academic research on intangible cultural heritage, leading to the shared innovation of cross-cultural horizontal communication and the sustainable exploration of vertical inheritance.”²⁷

Een jaar later volgde nog een potentieel relevant artikel, met de titel *Research flows and results of studies on intangible cultural heritage: A network analysis of articles in related international journals, 2002-2020*. Opmerkelijk is hoe een op artikel 2.2 van de conventie gebaseerde paratekst over “domeinen” (verkeerd) wordt gebruikt in het tijdschrift om dit soort analyse/artikel te coderen: “Category: Social Practices, Rituals and Festive Events”. Dit is gewoon verkeerd. Het net vermelde artikel uit 2020 kreeg op de website van het tijdschrift de categorie “Others” opgekleefd. In zijn studie liet Oh Web of Science of Scopus links liggen en ging hij direct aan de slag met de online beschikbare pdf’s van de tijdschriften *International Journal of Heritage Studies*, *Museum International* en *International Journal of Intangible Heritage*, die hij kwalificeerde als “the representative international journals related to cultural heritage from 2002 to 2020”. Maar dit kan natuurlijk direct worden bekritiseerd, omdat het *International Journal of Intangible heritage* pas in 2006 werd opgericht (en daaruit bijna alles werd geselecteerd in tegenstelling tot de andere en dus de populatie onmiddellijk zware inconsistenties bevat, die de ontdekking van evoluties eigenlijk onderuit haalt) en de tijdschriften heel anders van aard, bereik en reikwijdte zijn. Hij identificeerde 365 bijdragen door het loslaten van de combinatie “intangible heritage”, en dus niet ook bijvoorbeeld *safeguarding*, bovendien voorbijgaand aan het feit dat *Museum International* en *International Journal of Intangible Heritage* ook in het Frans en het Koreaans werden gepubliceerd, en zo wellicht referenties aan hetzelfde artikel (maar in vertaling) werden gemist. De recensies werden er uitgegoid. Allerlei woorden werden als synoniem behandeld en geclusterd en dan vervolgens alles op een hoop gegooid en weer ontrafeld. Het interessante is dat een poging werd gewaagd om methodes toe te passen om die populatie van woorden te analyseren, door te kijken naar clusters van frequenties. De demarche heeft potentieel, maar is hier niet overtuigend, want het maken van de dataset hangt met haken en ogen aan elkaar. Maar toch wordt in het abstract geclaimd: “it is important to increase higher education and academic systems in ICH (...) through the

27 Y. Chen, K. Xue & M. Dai, ‘The academics of Intangible Cultural Heritage - knowledge map analysis based on CiteSpace (2003-2019)’, *International Journal of Intangible Heritage* 15, 2021, p. 182-196, p. 182.

*keyword network analysis method based on big data analysis (...) this study contributes to the establishment of the academic system and status of ICH.”*²⁸

Misschien is de andere poging, die van Yulong Chen, Ke Xue, Megan Dai meer overtuigend? Wie het stuk aandachtig leest, stoot op allerlei imperfecties en fouten. De wenkbrauwen gaan van bij de eerste zin omhoog: “As the essence of traditional culture, intangible cultural heritage is a powerful embodiment of a country’s ‘soft power’” De essentie? Belichaming van de zachte macht van een land? Wat verder wordt beweerd dat het concept intangible cultural heritage pas in 2001 bij de proclamatie van meesterwerken van immaterieel en oraai erfgoed door UNESCO werd geïntroduceerd, maar dat negeert dan veel literatuur, te beginnen met de spilfiguur in die periode Noriko Aikawa. De daarop volgende stelling dat sinds het begin van de 21e eeuw “*UNESCO has continuously revised the definition of intangible heritage*”²⁹ is eigenaardig, of neen, gewoon fout (tenzij ze alleen tussen 2001 en 2003 zouden bedoelen). Hebben de auteurs anders iets gesnapt van de status en impact van het in 2003 vastleggen van artikel 2 in een conventie, die ondertussen in meer dan 181 lidstaten officieel van kracht is? Of de stelling dat “*In 2002, Intangible Cultural Heritage (ICH) became a legal term*”: dat zit er direct een jaar naast. Net als in de direct erop volgende foute claim dat de 2003 UNESCO-conventie “*finally came into force in late 2005 after the final proclamation*”: dat was eigenlijk in 2006.

Moeten we nog verder lezen, want hoe betrouwbaar is de rest? Drie Chinese auteurs uit Shanghai, die duidelijk, zo blijkt uit de lezing van de eerste pagina’s van hun artikel, zelf geen specialisten zijn in het borgen van immaterieel erfgoed, noch in beleid, theorie of praktijk, laten dus hun licht schijnen over het veld. Ze menen dat het tijd is om te evolueren van kwalitatieve analyse naar kwantitatief onderzoek. Ze gebruiken daarvoor een recente versie van het programma CiteSpace5 en laten daarmee alle toeters en bellen los op een corpus van parateksten. Ze gebruiken daarvoor, onderling verbonden met “OR” niet alleen de zoekterm “*intangible cultural heritage*” maar de vreemde constructen in het Engels “*non-material cultural heritage*” en “*non-physical cultural heritage*”. Op 30 september 2019 oogsten ze zo 1838 items, waar ze dan eerst in wieden door er alle recensies en verslagen over vergaderingen uit te halen. Zo houden ze 1097 documenten over. Vervolgens formuleren ze op basis van de input diverse conclusies. Ze vinden het nuttig te werken met “landen die onderzoek over immaterieel erfgoed publiceerden”, en komen zo tot een lijstje met de Verenigde Staten op 87 (artikels), China op 80, Groot-Brittannië en Spanje op 70, Turkije op 66, Australië op 62, Italië op 46, Brazilië op 43, Frankrijk op 32 en Canada op 25. Maar wat zegt dat? Betekent het eigenlijk iets? Even waardevol is dan de berekening van meest geciteerde auteurs: met op de eerste plaats een zekere UNESCO (m/v), en dan een zekere Anoniem, en daarna Laurajane Smith, Richard Kurin, Barbara Kirshenblatt-Gimblett en Janet Blake. Hoewel het ook hier weer over veel te kleine aantallen over een zeer onevenwichtig

28 J. Oh, ‘Research flows and results of studies on intangible cultural heritage: A network analysis of articles in related international journals, 2002-2020’, *International Journal of Intangible Heritage* 15, 2021, p. 18-28.

29 Chen, Xue & Dai, *Academics*, p. 182.

samengestelde populatie gaat, wordt toch volhard in de cijferhubris en wordt een top vijf van tijdschriften aangeboden: 1) *Museum International*, 2) *International Journal of Heritage Studies*, 3) *Annals of Tourism Research*, 4) *Tourism Management* en 5) *Journal of Cultural Heritage*. Allerlei berekeningen worden gemaakt en daarbij blijkt dat de tekst van een UNESCO-conventie uit 2003 blijkbaar een erg belangrijke, vaak aangehaalde “studie” zou zijn. Lovenswaardig vind ik het gedeelde inzicht dat hun onderzoek beperkingen heeft, door het alleen gebruiken van drie zoektermen op Web of Science en het taalprobleem: “Only papers written in English were analysed, although a great deal of research is conducted in other languages”.³⁰

Su, Li & Kang en Ho

Bij de uitvoering van een steekproef via de zoekopdracht ‘*bibliometric research*’ en ‘*intangible heritage*’ in de *Web of Science core database* leverde dit op 1 december 2023 vijftien treffers op. Daarbij sprong één artikel uit 2019 er in 2023 onmiddellijk uit, niet alleen als de scherpste match met de zoekopdracht (waardoor het als eerste treffer wordt aangeboden door het systeem) maar ook door het, voor de humane wetenschappen, relatief hoge aantal geregistreerde citaten van de titel binnen *Web of Science* zelf (in bijna vier jaar al 84 citaten). Het gaat over een bijdrage tot een online publicatieplatform opgezet door een bekende wetenschappelijke uitgever: *A Bibliometric Analysis of Research on Intangible Cultural Heritage Using CiteSpace*, in: *SAGE Open*, 2019, p. 1-18.³¹

Drie Chinese onderzoekers, Xinwei Su, Xi Li & Yanxin Kang, verzamelden via de woorden “*research on intangible cultural heritage*” een set van “249 papers”, meer precies de metadata die volgens hen in de kerndatabank (“*core database*”) van *Web of Science* worden aangeboden: de namen van de auteurs, affiliatie (waar werken ze?), de titels van het artikel en van het tijdschrift, het abstract (korte samenvatting) en de sleutelwoorden. Ze gebruikten die gegevens als input voor het programma *CiteSpace* om een bibliometrische analyse te maken. Su, Li en Kang overlopen in het artikel de resultaten die daaruit kwamen en komen tot boude stellingen over het onderzoeksveld rond immaterieel erfgoed in de 21e eeuw:

*“The results show that there is not substantial collaboration among researchers, research institutions, or countries that conduct research on ICH. The relationship between high-yield and high-citation authorship is inconsistent and weak. High-yield countries are mainly concentrated in a small group that includes China, Australia, the United Kingdom, and the United States.”*³²

Opmerkelijk toch: in de top vier van de hoge opbrengstlanden komen naast China dus drie staten voor die de UNESCO-conventie van 2003 in 2023 (nog

30 Chen, Xue & Dai, *Academics*, p. 196.

31 Zie <https://doi.org/10.1177/2158244019840119> (bezocht op 6-2-2024).

32 X. Su, X. Li & Y. Kang, ‘A Bibliometric Analysis of Research on Intangible Cultural Heritage Using CiteSpace’, in: *SAGE Open*, 2019, April-June, p. 1-18; <https://doi.org/10.1177/2158244019840119> (bezocht op 20-2-2024).

steeds) niet hebben geratificeerd: Australië, het Verenigd Koninkrijk (Groot-Brittannië) en de Verenigde Staten. Verklikt dit onmiddellijk een structurele bias in wat *Web of Science* dekt of ontsluit? En hoe dan is de eerste plaats van China te verklaren? Of fundamentele ongelijkheden in academisch onderzoek wereldwijd?

Ze gaan nog verder en stellen dat die ICE-onderzoekers “*mainly focused on heritage protection, heritage space, heritage management, heritage policy, and the internationalization of heritage. In recent years, the focus of research has been on creative heritage tourism, community participation in heritage protection and development, and the authenticity of heritage.*”³³ Authenticiteit, het problematische taboewoord in het paradigma van het borgen van immaterieel erfgoed, als hoofdfocus?

Meer alarmbellen gaan af als je de inleiding van dit gretig geciteerde artikel leest, waarbij de UNESCO-conventie van 2003 als een *congres* of *conferentie* wordt vertaald of geïnterpreteerd, zoals in de volgende passage: “*Hafstein (2008) considered the criteria and determinants of the Representative List of ICH, discussed at the 2003 ICH Congress, as the most controversial issue at the Congress.*”³⁴ Hebben de auteurs niet echt een inzicht in de inhoud waarover ze schrijven en blijven ze spelen in die ‘meta’wereld van verrijkte representaties via parateksten? Wie intenser betrokken is, trekt de wenkbrauwen op bij stellingen zoals: “*In some countries, many violations of the UNESCO Convention have not been sanctioned in the practice of protecting elements on the ICH representative list*”.³⁵ Wat bedoelt men met inbreuken op de UNESCO-conventie? Bestaat er dan een sanctioneringssysteem, waar ondergetekende die de conventie al meer dan twintig jaar volgt van op de eerste rij, dan nog nooit van heeft gehoord? Er wordt een soort collage gemaakt van ideeën en inzichten die geplukt zijn uit de literatuur die in *Web of Science* werd geselecteerd. Dit leverde gedurfde en nauwelijks verdedigbare stellingen op zoals: “*Only when ICH personnel are effectively trained can heritage protection work be sustainable*”.³⁶ Or “*How to inherit the ICH whose value cannot be reflected in contemporary times, such as local music, opera, and handicrafts, has also been a research topic* (Ren, 2017; J. X. Wang, Yao, & Feng, 2017; Z. Z. Zhang, 2017)”. Opera in Italië werd overigens in 2023 op de Representatieve Lijst gezet, naast onder andere Peking opera (2010), Tibetaanse en Yueyu opera in 2009, Kun Qu opera in 2008. Lokale muziekvormen en ambachtelijke vaardigheden zijn er bij de vleet. Kortom, een dergelijk artikel is geen goede inleiding in het onderzoek of de (beleids) praktijk van het borgen van immaterieel erfgoed.

Lukt de zelfverklaarde eigenlijke doelstelling – onderzoek naar het onderzoek van immaterieel erfgoed – dan wel? De auteurs pakken uit met een stevige ambitie of basisprobleemstelling:

33 Abstract in Su et al, Bibliometric, p. 1.

34 Su et al., Bibliometric, p. 1.

35 Su et al., Bibliometric, p. 1. De bijbehorende referentie is M. Sano, ‘International recognition and the future of traditional culture: A view from and toward UNESCO’, in: I. Shigemitsu & P. Fister (red.), *Traditional Japanese arts and crafts in the 21st century: Reconsidering the future from an international perspective*, Kyoto, International Research Center for Japanese Studies, 2005, p. 365-385.

36 Su et al., Bibliometric, p. 3.

"[T]his study intends to analyze the following problems using bibliometrics analysis: (a) identify the nature of the research frontier, (b) annotate the research field, and (c) identify new trends and mutations over time. That is, this study seeks to identify which literature in this field is groundbreaking and iconic, which literature has played a key role in the development of the field, which topics occupy the mainstream position across the whole field of research, what the knowledge base is in this field, and how research frontiers have evolved".³⁷

Wat bedoelen ze met "research frontier"; het onderzoeksfront of de onderzoeksgrens? Dit concept van Price³⁸ uit 1965 werd gebruikt om dynamiek in onderzoeksvelden te capteren. Volgens de auteurs bestaat een onderzoeksfront in een veertig- à vijftigtal recente artikels die kunnen worden geïdentificeerd en waar je de opkomst van nieuwe onderwerpen en theoretische trends zou kunnen traceren. Zou dat nu echt zo gaan voor bijvoorbeeld onderzoek over immaterieel erfgoed? Zou dat nu echt zo zijn voor wetenschappelijk onderzoek in het algemeen? Maar wie soortgelijke recente bibliometrische studies bekijkt, herkent de zinnen die blijkbaar als paragraaf worden geknipt en geplakt. Het blijkt een kant-en-klare standaardprobleemstelling in dit soort bibliometrisch onderzoek te zijn, wat het onderwerp verder ook moge zijn.

Su, Li en Kang mobiliseerden *CiteSpace*, een gratis te downloaden programma dat werd ontwikkeld door een Chinese onderzoeker C. Chen, en dat erop was gericht materiaal uit Web of Science te verwerken. Ze lieten de zoekopdracht "*Topic = Intangible cultural heritage + Document type = Article*" op 13 april 2018 los op "*Web of Science*" en kregen zo in minder dan een seconde een set van 249 artikels. Ze namen de moeite om een snelle check te doen van de titels en abstracts om vast te stellen dat de bijdragen (volgens hen!) aan de voorwaarden voldeden. Ze gaven vervolgens de opdracht om de gevonden informatie via de door *Web of Science* aangeboden optie "*Full Record and Cite References*" in het "*Plain text*"-format te bewaren. Die hele fase van dataverzameling kan in een uurtje worden geklaard en dan kan een analyse met *CiteSpace* worden uitgevoerd, gecombineerd met een bloemlezing uit de resultaten.³⁹

Voor wie, zoals ik, de werkzaamheden rond de UNESCO-conventie van 2003 al sinds de ontwerp- en onderhandelingsfase in 2001-2003 volgt, is het wonderlijk om te lezen dat Su, Li en Kang trefzeker de vroegste "*ICH publication in the WoS database*" konden identificeren:

"The paper "Critical Natural Capital: A Socio-Cultural Perspective" published by Chiesura and de Groot in Ecological Economics in 2003. The study comprehensively investigates the key functions and their associated values of natural capital and emphasizes the importance of heritage, health, recreation, comfort, education, and so on to the quality of human life and sustainability (Chiesura & de Groot, 2003). Since then, the research yield of ICH has been trending upwards".⁴⁰

37 Su et al., Bibliometric, p. 2.

38 D. Price, 'Networks of scientific papers', *Science* 145, 1965, p. 510-515.

39 Su et al., Bibliometric, p. 3.

40 Su et al., Bibliometric, p. 4.

2003? Dat jaar lijkt te sporen met een verhaal over een UNESCO-paradigma dat in dat jaar in de (buiten)wereld met een nieuwe conventie werd gelanceerd? Ik moet bekennen dat ik in de voorbije twintig jaar nog nooit met (een referentie aan) deze publicatie van Chiesura en de Groot ben geconfronteerd. Maar een controle van die bijdrage maakt duidelijk dat het helemaal niet in zo'n set thuishoort. Het artikel dat door twee onderzoekers van de Universiteit van Wageningen in 2001 werd ingestuurd bij *Ecological Economics* en in september 2002 voor publicatie werd aanvaard, gaat helemaal niet over immaterieel erfgoed, niet over borgen, en niet over UNESCO (de organisatie wordt één keer vermeld in het artikel maar dan als “*conservation agency*” voor werelderfgoed), wel vooral over diensten die “de natuur” kan leveren aan de maatschappij. Het artikel werd volgens *Web of Science* 178 keer geciteerd, maar vooral in bijdragen over “*ecosystem services*”, maar niet in literatuur over het borgen van immaterieel cultureel erfgoed of over de UNESCO-conventie van 2003, behalve dan die ene vermelding in het artikel van Su, Li en Kang uit 2019.⁴¹ Het loopt met andere woorden bij het eerste artikel al totaal fout.

Ze laten diverse instrumenten, de toeters en bellen van het Cite Space programma, los op de dataset, die onder andere bubbeldiagrammen genereren. Een van de artikelen en thema's die ze daarbij als mogelijk relevant naar boven zien “borrelen” is het volgende: “Rössler (2006) explored the evolution of UNESCO undefined strategy for heritage landscape conservation.”⁴² Mechtild Rössler dus, de recent gepensioneerd sleutelfiguur van de ontwikkeling van de UNESCO-werelderfgoedconventie in de voorbije drie decennia, Mrs. World Heritage in de wandelgangen. Mevrouw Conventie 1972 zelf? Het blijkt dan te gaan over het artikel “Rössler, M. (2006). *World heritage cultural landscapes: A UNESCO flagship programme 1992-2006. Landscape Research*, 31, 333-353”. Het is uitgerekend het artikel dat helemaal niet zou moeten worden geselecteerd in een discussie of een dataset over het programma van het borgen van immaterieel erfgoed, integendeel. Het gaat bij nader inzien vooral over de zogenaamde immateriële waarden verbonden aan landschappen. Dat is overigens een tautologie waarvan de functies door Smith en Campbell sindsdien werden ontmaskerd.⁴³ Verder is er in een clusteranalyse⁴⁴ weliswaar sprake over “UNESCO's list”, maar zonder te specificeren welke? Voor mensen die met de UNESCO-conventie van 2003 enigszins vertrouwd zijn, is het evident om toch minstens aan te geven of het gaat om de Representatieve Lijst (artikel 16), de Lijst van immaterieel erfgoed dat dringend borging nodig heeft (artikel 17) of misschien het register van goede borgingspraktijken (artikel 18). Zo is het nauwelijks bruikbaar of zinvol. Er wordt niet uitgeweid over de UNESCO-conventie van 2003 of een

41 See Chiesura, A., & de Groot, R., 'Critical natural capital: A socio-cultural perspective', *Ecological Economics* 44, 2003, p. 219-231.

42 Su et al., Bibliometric, p. 4.

43 L. Smith & G. Campbell, 'The Tautology of "Intangible Values" and the Misrecognition of Intangible Cultural Heritage', *Heritage & Society* 10:1, 2017, p. 26-44.

44 Su et al., Bibliometric, p. 6.

van de versies van operationele richtlijnen, en ook niet over het blauwe boekje met de *Basic Texts*.⁴⁵

Verbazingwekkend is de top vijf van thema's die Su, Li en Kang met het programma CiteSpace in de populatie identificeerden: “*Heritage places* 48, *Intangible nature of cultural heritage*, 46 *Protection of intangible cultural heritage*, 42 *Landscape heritage*, 38 *Heritage education*“. Dat naast het hele brede erfgoededucatie, er slechts één top-topic binnen het paradigma valt (en dan nog als “*protection*” in plaats van “*safeguarding*”), en drie over landschappelijk erfgoed blijken te gaan, is problematisch. De kwaliteit van de dataset en van de interpretatie laat sterk te wensen over. Hoe is het mogelijk dat dit artikel door de “peer review” procedure geraakte, in een vehikel dat met een topuitgeverij als SAGE werd geassocieerd?

In de volgende aflevering van *Sage Open* (2019) verscheen er direct een brief aan de editor waarbij kritische commentaren gemaakt werden over het artikel van Su, Li en Kang, onder andere over de methode en over de te kleine populatie om zinvolle statistische operaties met een instrument als *CiteSpace* uit te voeren. Yuh-Shan Ho (Asia University, Taichung, Taiwan) gaf aan dat hij met precies dezelfde sleutelwoorden niet 294 maar 884 artikels had geoogst bij *Web of Science*. Zoals ook in andere artikels met die methode en software over totaal andere onderwerpen meermaals werd aangeklaagd door Ho, was het belangrijk om in te zien dat *Web of Science* een koepel is waarin heel verschillende databanken samen werden gebracht en ontsloten.⁴⁶ De auteur van deze brief specialiseert zich in het systematisch bekijken en bekritisieren van bibliometrisch onderzoek over allerlei onderwerpen, gaande van nierfalen, allerlei vormen van kankeronderzoek, tot de prestaties van lithiumbatterijen en radiotherapie. Op korte tijd kon deze onderzoeker uit Taiwan zo in vele tientallen artikels telkens soortgelijke kritische kanttekeningen plaatsen over methodologische problemen bij het gebruik van *Web of Science* en software in bibliometrische analyses, vaak van collega's uit (vasteland)China die in het Engels publiceerden. Hij koos daarbij vaak de formule van een brief aan de uitgever of de redactie, om heel snelle publicaties te bekomen. Net als de mensen die hij bekritiseerde, is hij geen specialist in al die medische, psychologische en andere onderwerpen, wel in elementaire bibliometrische technieken en toegang tot *Web of Science*.

Die alarmbrief bij SAGE uit 2019 bleek echter niet het gebruik van het artikel van Su, Ling en Kang, tegen te houden. De bijdrage van Ho werd tot en met 2023 (in tijdschriften ontsloten in *Web of Science*) maar drie keer geciteerd: drie keer door hemzelf. Een keer in een bijdrage over een problematisch artikel over technologische licenties van drie collega's uit de Volksrepubliek China in het *International Review of Economics & Finance*. Een keer in een vernietigende analyse van een bibliometrisch onderzoek door Chinese onderzoekers over bio-

45 Zie <https://ich.unesco.org> (bezocht op 13-2-2024); M. Jacobs, 'Words Matter... The Arsenal and the Repertoire: UNESCO, ICOM, and European Frameworks', *Volkskunde* 121:3, 2020, p. 267-286.

46 Y. Ho, 'Comments on "A Bibliometric Analysis of Research on Intangible Cultural Heritage Using CiteSpace" by Su et al. (2019)', *SAGEOpen*, October-December 2019, p. 1-2 DOI: 10.1177/2158244019894291.

elektrochemische systemen van grondwaterzuivering in het MDPI-tijdschrift *Water*. En dan nog eens over gezondheidsinformatica in *Current Science*, waar zijn bijdrage over immaterieel erfgoed er zonder een inhoudelijke link wordt bijgesleurd.⁴⁷ Ho gebruikt vaak hetzelfde format en berijdt het citatensysteem volop. Hij merkt een bibliometrische analyse over om het even welk onderwerp op en stelt vast dat de Core Collectie van Web of Science (fout) is gebruikt. Hij heeft een checklist ontwikkeld van vaak gemaakte fouten en die laat hij dan los op het artikel. Als remedie raadt hij vaak aan om de WoS-filter 'front page' (titel, abstract en de sleutelwoorden van de auteur) te gebruiken.

Maar het hield in het geval van Su, Li en Kang niet tegen dat het artikel veel wordt aangehaald. Iemand die iets weet van over het paradigma van de 2003 Conventie en het artikel kritisch leest, merkt dat het rommel is. Maar vaak gaat het in de artikels waarin Su, Li en Kang worden geciteerd om bij de haren getrokken citaten, om aan te tonen dat men net zoals collega's een databank kan gebruiken bij een bibliometrische analyse of misschien om een voetnotenapparaat te vullen met een vaak geciteerd artikel. Het grootste deel van de referenties aan het artikel zijn toe te schrijven aan het gebruik van bibliometrie en het gebruik van CiteSpace (of het programma Vosviewer), niet omwille van het immaterieel erfgoedparadigma? En ja, bij deze heb ook ik weer het artikel nog hoger gestuwd in de citatiescore van de auteurs Xinwei Su, Xi Li & Yanxin Kang, en daardoor bijgedragen tot hun carrière. En tot het succes van het open randproduct (tegen betaling) van een grote uitgeverij als Sage die nog wat extra geld kan verdienen in de marge.

Wat nu?

We hebben geleerd dat de databanken van Web of Science, voor zover u er al toegang zou toe hebben, niet zomaar met een zoekopdracht betrouwbare informatie geven en dat er een hele strategie aan te pas komt om het te gebruiken, al helemaal in een veld dat drie decennia geleden nog op het plan Hoffmann-Krayer dreef. En voor wat er in het paradigma van het borgen van immaterieel cultureel erfgoed nodig is en hoe het Plan Eugene Garfield daar van nut kan zijn, daarvoor moeten we misschien best terug naar de prille beginperiode, toen naar referenties aan de praktijk, in casu van rechters en advocaten in de Verenigde Staten. Verwijzen naar stabiele internetadressen of andere fenomenen, opent een weg die bijvoorbeeld Google al twee decennia met succes bewandelt. Dit uitwerken, "sauter", is voor een andere bijdrage.

47 Y. Ho, 'Comments on: Li et al. (2019) "Bioelectrochemical Systems for Groundwater Remediation: The Development Trend and Research Front Revealed by Bibliometric Analysis" *Water*, 11, 15-32', *Water* 12:6, 2020, DOI10.3390/w12061586; Y. Ho, 'Comments on: Li et al. (2020) 'Knowledge structure of technology licensing based on co-keywords network: A review and future directions', in: *International Review of Economics & Finance*, 66, p. 154-165'; *International Review of Economics & Finance* 75, 2021, p. 267-268; Y. Ho, 'Better methods and search words to improve bibliometric studies', *Current Science* 121: 12, 2021, p. 1521.

Wat betreft het gebruik van het plan Eugene Garfield zoals het door Clarivate nu wordt gebruikt, maakt het een verschil hoeveel spelers in een veld zitten en hoe die zich organiseren. In de jaren 2020 is het zowel binnen UNESCO als Europa, en misschien binnenkort in Vlaanderen, een strategie om zoveel mogelijk onder het koepelconcept “erfgoed”, zeer transdisciplinair, onder te brengen en kritische massa te genereren. Het maakt een aantal schaalvoordelen mogelijk. Iets soortgelijks geldt in de academische sector. Het groepje tijdschriften dat bij elkaar gevoegd is onder de noemer “folklore studies” in Web of Science is klein en niet goed geïntegreerd. Iets proberen te doen aan de publicatie- en citeercultuur in het veld dat folklore/volkscultuur/cultuur van alledag/immaterieel en ander erfgoed bestudeert of toch minstens door Deepl-behandelbare PDFs aan te bieden aan internationale onderzoekers, is laaghangend fruit, maar ook een druppel op een hete plaat. Een van de speerpunten van het 21e-eeuwse erfgoedparadigma is de werking met de 2003 UNESCO-conventie voor het borgen van immaterieel cultureel erfgoed en een van de hefboomen is daar om het woord “folklore” te vermijden in de 21e eeuw. En de tijdschriften waarvan men verwacht dat ze steeds meer aandacht aan dat globale UNESCO-paradigma besteden, opereren samen onder een vlag die net wordt vermeden. Zo is het moeilijker om elkaar te vinden en elkaar te versterken. Hoe kan “erfgoed”(studies) dan functioneren? Wat moet er veranderen of verbeteren? Dit wordt in een vervolgbijdrage onderzocht.

Hoewel beleidsmakers en evaluatiecommissies in universiteiten en ministeries dit niet altijd (willen) snappen, legde Yves Gingras een vinger op een wonde:

*“The absolute number of citations means little in itself or in comparison with other disciplines and always should be interpreted in relation to the practices of the discipline of the researcher at a given time. Not surprisingly, biomedical sciences have the most cited articles, and humanities the least cited, not because of their different “scientific impact”, but mainly as a consequence of the different citing cultures of these fields”.*⁴⁸

Een belangrijk, hopelijk snel weggewerkt probleem is dat in het brede veld van erfgoedwerk en -beleid velen zelfs geen toegang hebben tot Web of Science en door de betaalmuren die er lang bestonden ook niet veel recente wetenschappelijke literatuur meer lezen of volgen, laat staan produceren. En als studies mensen raken of inspireren, resulteert dit niet steeds in publicaties of wordt dat niet gecapteerd, waarbij dit niet wordt gemeten. Bovendien wordt in de erfgoedsector vaak niet in wetenschappelijke tijdschriften gepubliceerd of gezocht, maar wordt verwezen naar boeken, naar websites of vakbladen. In Vlaanderen is het meest impactrijke tijdschrift op beleid en praktijk in Vlaanderen wellicht *Faro. Tijdschrift over Cultureel Erfgoed* maar dat is niet ontsloten in Web of Science, telt academisch niet mee, ...: impactrijk maar wetenschappelijk onzichtbaar. Dergelijke publicaties of boeken, ook al worden die wellicht meest gelezen, tellen niet mee of worden niet zo serieus meegenomen, omdat er geen impactfactor aan wordt meegegeven. Terwijl

48 Gingras, Bibliometrics, p. 14.

in disciplines als scheikunde heel veel medewerkers worden meegenomen, bij wijze van grap tot de favoriete *labokat* toe, blijft dit ongebruikelijk in menswetenschappen, waardoor er een vermenigvuldigingsfactor wordt gemist.

Waarom zouden beleidsmakers het in hun hoofd kunnen halen om bibliometrische parameters, gebaseerd op impactfactoren van tijdschriften of geaccumuleerde resultaten van citaties, een cruciale plaats te geven in de financiering van instellingen (waardoor die op hun beurt dit ook organiseren en bepaalde praktijken afdwingen in hun instellingen)? Gingras: *“It is only in the mid-1990s that the integration of bibliometric data in university-funding formulas appeared in Australia, followed by Flanders Belgium in 2003. (...) These allocation systems, which push institutions to increase the number of publications, have been heavily criticized by scientists. In Australia, these criticisms led the government to abandon the original system.”*⁴⁹ In Vlaanderen bestaat dit nog steeds, iets wat voor exactwetenschappelijke takken van erfgoedwerk (zoals innoverende conservatie-restauratie) een voordeel is maar voor bijvoorbeeld immaterieel erfgoed of volkskunde/etnologie/folklore studies een uitdaging. Wat een contrast met Nederland, waar mensen in NWO-commissies die grote onderzoeksfinanciering (Veni, Vidi, ...) verdelen de raad krijgen om met impactfactoren en cijfers over citaten in Web of Science absoluut geen rekening te houden, waarbij het soms zelfs niet toegelaten is impactfactoren op te geven. Er wordt aangedrongen om rekening te houden met publicatieculturen, als ze voor bepaalde velden bestaan en in beeld gebracht zijn.⁵⁰

Voor wie zoals de meeste mensen niet (meer) aan een universiteit of onderzoeksinstituut werkt, zijn dit wellicht niet echt prangende problemen. Ook al vindt men het misschien jammer dat een en ander niet juist loopt voor studenten of beginnende onderzoekers die de toekomst van het vakgebied moeten helpen waarmaken en het in dit werkveld moeten opbouwen. Hoe kunnen zij springen in het tweede kwart van de 21e eeuw en hoe kunnen actoren buiten die systemen hiervan mee profiteren? Het hele systeem van zoeken, vinden, publiceren en ontsluiten moet worden herbekeken en nieuwe methodes moeten worden ontwikkeld voor transdisciplines zoals “kritische erfgoedstudies” en daar al dan niet (gedeeltelijk) onder vallende of opererende inter- of transdisciplines als “volkskunde”, “etnologie” of “folklore studies”. Dus vooral in contactzones waar beleid, theorieën en praktijken elkaar beïnvloeden en kunnen versterken. Het plan Hoffmann-Krayer is opgegeven. Het plan Eugene Garfield heeft een goede aanzet gegeven maar volstaat niet in huidige toepassingen. Computertechnologie, vertaalsoftware en nu ook artificiële intelligentie maken veel mogelijk. Of een nieuw plan het antwoord op vele van deze uitdagingen is, is maar de vraag. Een of meerdere algoritmes, nieuwe methodes om elektronische dataverwerking onder controle te krijgen en nieuwe verhoudingen tussen repertoires, archieven en “bewaren als” (*save*

49 Gingras, *Bibliometrics*, p. 52-53.

50 Zie bijvoorbeeld <https://www.nwo.nl/onderzoekers-kijk-niet-alleen-naar-wetenschappelijke-kwaliteit> (bezocht op 26-2-2024) of <https://www.nwo.nl/publicatieculturen-nwo-domein-sociale-en-geesteswetenschappen> (bezocht op 26-2-2024).

as, en in casu ook *safeguarding*)⁵¹ kunnen worden gezocht. Hoe springen we nu best, zeker nu we bijna een kwarteeuw later zijn? Als tijdschrift, als auteurs en lezers, als (deel)sector, als erfgoedveld ...? Kunnen machines dit voldoende leren of blijft het iets van groepen en netwerken van mensen(werk)? Tot het stellen en aanpakken van deze vragen, heeft de in dit themanummer samengebrachte reeks artikelen onder de gelegenheidsrubriek “*reculer pour mieux sauter*” een aanzet gegeven in het veld van erfgoedstudies, -beleid en -praktijk in de 21e eeuw in het algemeen en voor het paradigma van het borgen van immaterieel erfgoed in het bijzonder. Wordt vervolgd.

51 D. Taylor, *The Archive and the Repertoire. Performing Cultural Memory in the Americas*, Durham, Duke University Press, 2003 en D. Taylor, ‘Save As... Knowledge and Transmission in the Age of Digital Technologies’ *Imagining America*7, 2020, <https://surface.syr.edu/ia/7> (bezocht op 31-12-2023).

ABSTRACTS

“We will talk about it later ...”

On disciplinary discourses and practices, before and with electronic data processing”

‘Daar spreken we nog over ...’

Over disciplinaire vertogen en praktijken, voor en met elektronische dataverwerking

Marc Jacobs

This contribution introduces a series of articles titled “reculer pour mieux sauter” (meaning “moving back to take a better leap”), which are featured in this and subsequent issues of *Volkskunde*. The year 2000 was not only a significant milestone in the field of *volkskunde*, but it also appears to be the culmination of a period of (announcing) changes in scholarly practices, name-giving, and discourses across various institutions and networks in the Low Countries. Is it true that today there are no longer any “volkskundigen” – a Dutch equivalent of folklorists or ethnologists – in Flanders or the Netherlands? Has the Dutch term or even national(istic) version for (European) “ethnology” become an alternative since 2000? And/or has the paradigm of safeguarding intangible cultural heritage paradigm superseded everything? Or is it the transdisciplinary notion of heritage? And (critical) heritage studies? Is it not time to be inspired by programmes such as Anne Eriksen’s, wherein one distinguishes and considers precursors with valuable experiences and documentary heritage, while

simultaneously embracing not only the power of the concept of “heritage” in the 21st century but also the novel possibilities of computer and other technologies?

In this issue’s contributions, “mainly moving back”, special attention is devoted to the role of the Hoffmann-Krayer classification and how it was used in the 20th century, especially in the Low Countries. What are the outcomes of such systems of managing paratexts and the utilization of index cards? What are the outcomes and potentials of the plan Garfield, Web of Science, and other knowledge management systems? In order to devise and discover novel strategies, it is advantageous to examine the experiences and tactics employed in the past of components of the transdisciplinary field of heritage studies, as well as the diverse disciplines that bear various names, in order to establish a system. Just carrying on or mainly building on the possibilities of electronic bibliometric tools that are now available proves insufficient in the field of (intangible) heritage (studies), hence the “reculer pour mieux sauter”-attempt at the beginning of the third decade after 2000.

Keywords: index cards, bibliographic system, classification plan, Hoffmann-Krayer, bibliometrics, folklore studies, ethnology, safeguarding intangible heritage, electronic data management, Flanders

Index Cards, boxes, and publications: the guts of “folklore studies” in the 20th century

Steekkaarten, -bakken en publicaties: de ingewanden van de ‘volkskunde’ in de 20e eeuw
Marc Jacobs

This contribution examines practices for organizing paratexts of articles and reviews in journals for folklore studies by using index cards, including transcribing, cutting and pasting bibliographic information and using the classification plan Hoffmann-Krayer, as developed at the beginning of the 20th century. How did the organization of these bibliographic systems in folklore studies in Flanders (and other parts of the Low Countries) evolve? What was for instance the significance of the “*Nederlandse Volkskundige Bibliografie*”, a major project launched and managed by (the) K.C. Peeters (family) in the second half of the 20th century? What is the mechanism by which such systems were initiated, developed, and ultimately terminated?

Keywords: index cards, classification plans, Hoffman-Krayer, bibliographic system, folklore studies

Paratexts, folklore, ethnology and bibliographic instruments in the 20th century

Parateksten, folklore, volkskunde en bibliografische instrumenten in de 20e eeuw.
Marc Jacobs

The concept of paratexts (Gerard Genette) is useful for understanding the evolution and intertwining of

concepts like folklore, “Volkskunde” and ethnology in general and the importance of bibliographic systems in particular, like the productions made with the classification plan of Eduard Hoffmann-Krayer. This is a component of a broader reflection on the pre-existing components of the current paradigm of heritage and heritage studies, as proposed by Anne Eriksen. This article examines the mechanisms of organizing information and their impact on the emergence of a broader canon. Throughout these processes, UNESCO played a significant role in various episodes, ranging from providing support to CIAP/SIEF to the present paradigm of safeguarding intangible cultural heritage.

Keywords: paratext, folklore, Volkskunde, bibliographic instruments, 20th century, Hoffmann-Krayer, safeguarding, CIAP, SIEF, intangible cultural heritage

A swan song and practical issues. The classification plan Hoffmann-Krayer and the International Bibliography of Ethnology at the beginning of the 21st century

Een zwanenzang en praktische bezwaren. Het plan Hoffmann-Krayer en de Internationale (Europese) Etnologische Bibliografie in het begin van de 21e eeuw
Marc Jacobs

Throughout the 20th century, a Dutch translation of the most recent revision of the classification plan Hoffmann-Krayer was frequently published and debated in Volkskunde, until the final contribution by

Stefaan Top in 1994. Later that year, the editors decided not to update the bibliographic overview plan used in their journal until further notice. In this article, we discuss the last phase of the International Bibliography of Folklore/Ethnology and the failed attempts to update several rubrics of the plan. In order to reach “closure” in Volkskunde, the last version of the classification plan in Dutch is published and discussed.

Keywords: Hoffmann-Krayer, bibliography, folklore studies, International Folklore Bibliography, ethnology, International Bibliography of Ethnology

ctrl-d, ctrl-h, shift-ctrl-x, crt-alt-del, in and after the year 2000. Ethnology, Popular Culture and Intangible Heritage

ctrl-d, ctrl-h, shift-ctrl-x, crt-alt-del, in en na 2000. Etnologie, Volkscultuur, Immaterieel Erfgoed
Marc Jacobs

The years before and after the year 2000 saw a lot of discussion about words related to ethnology, popular culture, and intangible cultural heritage. How can this vocabulary be decoded and understood? A particular focus is given to the operation regarding the “appropriate vocabulary” as a component of the safeguarding intangible heritage paradigm of UNESCO in the 21st century, and the evolution of this debate.

Keywords: ethnology, popular culture, folklore, 2003 UNESCO convention, safeguarding, intangible heritage, appropriate vocabulary

Fragmentary bibliometric research on and in journals for folklore studies in the 21st century: explorations on Web of Science

Fragmentair bibliometrisch onderzoek naar en in “volkskundige tijdschriften” in de 21e eeuw: verkenningen via Web of Science
Marc Jacobs

In this anthology, various attempts to use Web of Science and scientometric tools to analyse characteristics of and in a set of journals on folklore studies are being reviewed, together with similar recent contributions using Web of Science data to discuss literature in journals like the *International Journal on Intangible Heritage* and the use of such tools without more in-depth knowledge of the field. It is clear that superficially using only data and tools for bibliometric analysis is not suited for the field of folklore studies/ethnology and the paradigm of safeguarding intangible cultural heritage. The challenge for subsequent contributions in the “pour mieux sauter”-attempt and beyond is set.

Keywords: bibliometrics, folklore studies, intangible cultural heritage, cyberculture, Web of Science

PERSONALIA

Marc Jacobs (1963) is sinds 2019 hoogleraar erfgoedstudies aan de Universiteit Antwerpen, Faculteit Ontwerpwetenschappen, in de opleidingen Erfgoedstudies en Conservatie-Restauratie. Hij is verbonden aan de onderzoeksgroep ARCHES (Antwerp Cultural Heritage Sciences). Daarnaast is hij ook hoofddocent erfgoedstudies en coördinator van de UNESCO-leerstoel kritische erfgoedstudies en het borgen van immaterieel cultureel erfgoed in de vakgroep kunstwetenschappen en archeologie aan de Vrije Universiteit Brussel. Tot 2019 was hij directeur van FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed.

marc.jacobs@uantwerpen.be &

marc.ml.jacobs@vub.be

<https://orcid.org/0000-0002-5967-3053>

De meeste “volkskundige” fichebakken in privéwoningen zijn ondertussen leeggemaakt, afgevoerd of verdwenen, zo leerde een rondvraag bij de nog levende protagonisten. Al die bibliografische apparaten, de resultaten van vele werkuren, zijn geruisloos verdwenen. Max Van den Berg, oud-redacteur van Volkskunde, werd op 10 februari 2024 negentig. Hij meldde dat de bakken met de “kleine fiches” – die met bibliografische steekkaarten – ondertussen al een hele tijd zijn leeggemaakt. Een handvol bakken met fragmenten van verwerkt sagenmateriaal en veel (ondertussen) lege ruimte bleef bewaard. Het toetsenbord van een hedendaagse Apple op de achtergrond verklikt wat er deze eeuw is gekomen.

(foto Max Van den Berg, met enkele overgebleven souvenirs uit een actieve onderzoekerspraktijk in de vorige eeuw).

Reculer/Sauter

Marc Jacobs , 'Daar spreken we nog over ...'. Over disciplinaire vertogen en praktijken, voor en met elektronische dataverwerking	333
Marc Jacobs , Steekkaarten, -bakken en publicaties: de ingewanden van de 'volkskunde' in de 20e eeuw	339
Marc Jacobs , Parateksten, folklore, volkskunde en bibliografische instrumenten in de 20e eeuw	375
Marc Jacobs , Een zwanenzang en praktische bezwaren. Het plan Hoffmann-Krayer en de <i>Internationale (Europese) Etnologische Bibliografie</i> in het begin van de 21e eeuw	401
Marc Jacobs , <i>ctrl-d, ctrl-h, shift-ctrl-x, ctrl-alt-del</i> , in en na 2000. Etnologie, Volkscultuur, Immaterieel Erfgoed	423
Marc Jacobs , Fragmentair bibliometrisch onderzoek naar en in "volkskundige tijdschriften" in de 21e eeuw: verkenningen via Web of Science	447

Recensies

* Kevin Absilis, <i>Het slechte geweten van Vlaanderen. Nationalisme, racisme en kolonialisme in de tijd van Hendrik Conscience</i> (Alex Vanneste)	475
* Geert Berings, <i>Hak om, die boom. Een verhaal van de kerstening in Vlaanderen</i> (Alex Vanneste)	478
* Jan-Auwke Diepenhorst, <i>Rivalen in het beloofde land. Een geschiedenis van Joden en Palestijnen</i> (Alex Vanneste)	481
* Dorina Dragnea, Emmanouil Ger. Varvounis, Evelyn Reuter, Petko Hristov and Susan Sorek, eds., <i>Pilgrimage in the Christian Balkan World. The Path to Touch the Sacred and Holy</i> (Hans Geybels)	486
* Alain Gerlache, <i>Het verhaal van Wallonië</i> (Alex Vanneste)	488
* Jan Huyghe, <i>De IJzervloed. Westhoek, kerstnacht 1993</i> (Paul Catteeuw)	491
* Chiara Mannoni, <i>Artistic Canons and Legal Protection. Developing Policies to Preserve, Administer and Trade Artworks in 19th-Century Rome and Athens & Art in Early Modern Law. Evolving procedures for heritage protection in 15th- to 18th-century Europe</i> (Marc Jacobs)	494
* Peter Pels, <i>The Spirit of Matter. Modernity, Religion, and the Power of Objects, Methodology and History in Anthropology</i> (Hans Geybels)	498
* Karl Scheerlinck, <i>Naar zee! Belgische kustaffiches 1886-1965</i> (Collectie Roland Florizoone) (Alex Vanneste)	499
* Dan Stone, <i>De Holocaust. Een onvoltooide geschiedenis</i> (Alex Vanneste)	502
* Peter van der Veen & Marjolein van der Veen, <i>The Linguist's Family. Toraja in the Dutch Indies, prisoners of wartime Japan and the Republic of Indonesia</i> (Paul Catteeuw)	504
* Jos Vandervelden, <i>De mooiste geschiedenis van België. Het verleden van een land door de ogen van zijn grootste schilders</i> (Alex Vanneste)	506
* Stephan Vanfleteren, <i>Atelier</i> (Paul Catteeuw)	508
* Frank Vermeulen, <i>Over Indië. Herinneringen aan Indonesië in de koloniale tijd</i> (Paul Catteeuw)	510
* Johan H. Winkelman, <i>Fragmenten van de Vlaamse Roman van de Roos (ca. 1300). Over minnepijn en liefdesgeluk in de middeleeuwen. Lessen in liefde voor lieden van toen en nu</i> (Alex Vanneste)	512
* Robert Wiśniewski, Raymond Van Dam & Bryan Ward-Perkins, red., <i>Interacting with Saints in the Late Antique and Medieval Worlds</i> (Hans Geybels)	515

Abstracts	519
-----------	-----

Personalia	523
------------	-----